

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Bakalářská práce

**Liturgický prostor kostela Všech svatých ve
farnosti Volyně**

Vedoucí práce: ThLic. Michaela Vlčková, Th.D.

Autor práce: Anežka Balíková

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2019

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně a pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 27.3.2019

.....

Anežka Balíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především své vedoucí práce ThLic. Michaelé Vlčkové, Th.D. za její důležité rady, připomínky, trpělivost a odborné vedení.

Dále děkuji P. Janu Löffelmannovi, J.C.D. a vedoucímu volyňského muzea Karlovi Skalickému za poskytnutí informací o kostele Všech svatých ve Volyni.

V neposlední řadě děkuji mé rodině za podporu a pomoc po celou dobu studia. Děkuji Kláře Tažejové za korekturu této práce a také všem přátelům, kteří mě během mého psaní podporovali.

Obsah

Úvod	5
1 Liturgie a liturgický prostor	6
1.1 Liturgie	6
1.2 Liturgický prostor	8
2 Dějinný vývoj liturgického prostoru	12
2.1 Historický přehled	12
2.2 Liturgický prostor po II. vatikánském koncilu	15
2.3 Vybavení chrámového interiéru	17
3 Kostel Všech svatých ve farnosti Volyně	21
3.1 Farnost Volyně	21
3.2 Kostel Všech svatých	22
3.3 Současná podoba kostela Všech svatých	25
3.4 Volyňská farnost a její prostory ve volném čase	27
Závěr	29
Seznam použitých zdrojů	30
Tištěné publikace	30
Internetové zdroje	31
Seznam příloh	32
Seznam zkratk	33
Přílohy	34
Příloha I. – Fotografie volyňského muzea – Tvrz	34
Příloha II. – Fotografie kaple sv. Anděla Strážce (Andělíček)	34
Příloha III. – Fotografie kostela Proměnění Páně (Malsička)	36
Příloha IV. – Fotografie venkovní podoby kostela Všech svatých	38
Příloha V. – Fotografie interiéru kostela Všech svatých	40
Příloha VI. – Fotografie náhrobních kamenů	44
Příloha VII. – Fotografie z aktivit farnosti	47
Abstrakt	51
Abstract	52

Úvod

Téma této bakalářské práce jsem si zvolila z toho důvodu, že mám k Volyni a volyňské farnosti blízký citový vztah. Narodila jsem se do katolické rodiny a ve volyňském kostele Všech svatých jsem byla pokřtěna. Právě proto mě samotnou zajímala historie a liturgický prostor tohoto kostela. I přes to, že volyňská farnost není nikterak velká, v mých očích je její historie velmi bohatá. Bohužel neexistuje moc dochovaných pramenů, ze kterých by bylo možné o tomto kostele čerpat, a proto se pro mě tato bakalářská práce stala výzvou. Toto téma jsem si vybrala také z důvodu mého podílení se na tvorbě volnočasových aktivit, které farnost poskytuje. Chtěla bych proto v poslední kapitole stručně představit volyňskou farnost jakožto farnost, ve které existuje a funguje společenství lidí, kteří se podílejí na tvorbě činností výchovně působících na děti, dospívající, dospělé i seniory, a to prostřednictvím jednorázových i pravidelných volnočasových aktivit, ke kterým je využíván mimo jiné právě tento liturgický prostor.

Cílem mé bakalářské práce je přiblížit význam pojmu „liturgický prostor“ a stručně nastínit jeho vývoj v dějinách. Na základě těchto faktů a zjištění pak popsat vývoj a současnou podobu liturgického prostoru kostela Všech svatých ve farnosti Volyně.

Celá bakalářská práce bude rozdělena do tří hlavních kapitol, které pak budou dále rozděleny do menších podkapitol.

V první kapitole bude pojednáváno o samotné liturgii. Bude zde přiblížen pojem „liturgický prostor“. Tato část bakalářské práce se bude opírat zejména o knihy: Adam, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*; Černoušek, Tomáš. *Liturgický prostor*; Vlčková, Michaela. *Tělo, čas a prostor v liturgii*.

Druhá kapitola stručně nastíní vývoj (křesťanského, katolického) liturgického prostoru v dějinách. Poté se podrobněji zaměří na změny liturgického prostoru po Druhém vatikánském koncilu. Nakonec zde bude představeno vybavení chrámového interiéru. Podstatnými zdroji k této části, mimo již zmíněných, budou knihy: Dostálek, Jan. *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*; Klípa, Jan. *Liturgický prostor v současné architektuře*; Kunetka, František. *Eucharistie v křesťanské antice*; Tomášková, Marie a Rozehnalová, Eva. *Církevní stavby*.

Ve třetí, a poslední kapitole, bude představena římskokatolická farnost Volyně. Zde budou stručně popsány kostely, kapličky a poutní místa, která má farnost ve své správě. Dostaneme se na liturgický prostor kostela Všech svatých, jeho vývoj a současnou podobu. Budou zde představeny volnočasové aktivity a program, který farnost poskytuje v liturgickém prostoru kostela i mimo něj. Oporou k této části bude vlastní zkušenost a čerpání z oficiálních internetových stránek farnosti.¹ Další významné knihy: David, Petr a Soukup, Vladimír. *777 kostelů, klášterů, kaplí České republiky*; ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa jižních Čech: milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*; Poche, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech 4 [T/Ž]*; Birnbaumová, Alžběta. *Volyně, Čestice, Dobrž*.

Další literatura, ze které bylo čerpáno je uvedena v seznamu zdrojů.

---

¹ Srov. *Římskokatolická farnost Volyně* [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: www.farnost-volyne.unas.cz.

1 Liturgie a liturgický prostor

1.1 Liturgie

Motto: „Pravím vám, že zde je víc než chrám.“ (Mt 12,6)

Původ slova *liturgie* nalézáme v řeckém slově *leitúrgiá*, které se skládá z podstatného jména *ergon* (dílo) a přídavného jména *leitos* (patřící k lidu). V doslovném znění znamená tedy slovo *leitúrgia* dílo lidu. Tím chápeme služby, které jsou vykonávané pro blaho lidu bohatými měšťany nebo jednotlivými městy.²

Písmo svaté silně zdůrazňuje shromažďování křesťanů a jejich jednomyslné společenství především v modlitbách, eucharistii a lásce. Starokřesťanský název pro slavení liturgie – *ekklésia* (shromáždění) ukazuje, že liturgické společenství (shromažďování), znamená téměř to samé, co být křesťanem.³ Slovo liturgie se v Septuagintě (řeckém překladu Starého zákona vzniklém mezi lety 250-150 před Kristem) používá na označení služby v chrámě, která je vykonávaná kněžími a levity.⁴ Ve stejném smyslu se toto slovo vyskytuje i na několika místech v Novém zákoně. Používá se ale i v odlišném smyslu. Například pro charitativní činy, pro službu andělů a také ve významu bohoslužby. V poapoštolské době výraz *leitúrgiá* označuje službu Bohu i obci. Na řecky mluvícím Východě se postupem času slovní použití zužuje na slavení eucharistie a tento význam se uchovává až do dnešní doby.⁵ V západních zemích je pojem liturgie objeven až v 16. století, a to na označení rituálních knih a všeho, co se týká církve.⁶ V 17.-18. století je tento termín převzat reformačními církvemi, především ve smyslu křesťanské bohoslužby.⁷ S užíváním Kodexu kanonického práva (Codex iuris canonici, CIC) z roku 1917 se termín liturgie začal používat i v oficiální terminologii latinské církve.⁸

Je zřejmé, že liturgie v křesťanském pojetí není primárně lidským úsilím nebo činem, ale dílem spásy Ježíše Krista. Dílem neustále připomínaném v dějinách skrze Ducha svatého. To je důvod, díky němuž říkáme, že Ježíš je nejvyšším veleknězem a hlavním činitelem liturgie.⁹ Každé slavení liturgie je činnost jistým způsobem posvátná; je to dílo Krista kněze a jeho těla, církve. Z hlediska účinnosti se této činnosti církve žádná jiná činnost stupněm ani titulem nevyrovná.¹⁰ Liturgie je především činem Boží milosti skrze poselství a svátosti. Cílem je posvětit všechny lid.¹¹ Liturgie není pouhým souhrnem všech ceremonií a předpisů během bohoslužebných úkonů. Takto chápanou liturgii lze domácím slovem označit jako „bohoslužba“, ovšem obsah tohoto pojmu zahrnuje jak službu Bohu, tak Boží službu člověku. Při bohoslužbě neslouží pouze obec Bohu, ale také Bůh slouží lidem; nabízí jim skrze Krista spasitelnou službu, neboť on řekl, že nepřišel,

² Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, s. 17.

³ Srov. RICHTER, Klemens. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*, s. 29-30.

⁴ Srov. AUGÉ, Matias. *Liturgia*, s. 14.

⁵ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, s. 17.

⁶ Srov. AUGÉ, Matias. *Liturgia*, s. 17.

⁷ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, s. 17-18.

⁸ Srov. AUGÉ, Matias. *Liturgia*, s. 17.

⁹ Srov. PUTHIADAM, Ignatius. *Christian liturgy: the re-presentation of the greatest God-human story*, s. 21.

¹⁰ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, SC 7.

¹¹ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, s. 18-19.

aby mu lidé sloužili, ale aby on sloužil jim. Takto chápaná liturgie je podstatným životním projevem církve; vedle zvěstování víry (*martyria*) a pomáhající služby (*diakonia*), je liturgie (*liturgia*) – slavení víry – další základní funkcí církve. Tyto tři základní úlohy církve a obce se navzájem prostupují. Liturgie dává motivaci a sílu překonávat sobectví a věnovat se nezištné službě bližním a spáse celého světa. Obdarování v liturgii není sobecké, nesmí to být pouhé přijímání pro sebe sama, jde také o konání dobra pro druhé. Na jedné straně je uskutečňována vertikála od člověka k Bohu a na druhé straně se usiluje o horizontálu od člověka k bližnímu a k utváření světa.¹² Člověk se v liturgickém dění nechová pasivně. Je od něho požadována připravenost k víře, ochota naslouchat a poslouchat. Boží slovo člověka nenechává chladným. Všichni věřící jsou povoláni, aby se Božím slovu při bohoslužebných úkonech zcela otevírali, aby se připojovali k prosbám, k chvalným a děkovným modlitbám za jeho milostiplné činy a aby byli Kristovými svědky ve víře, naději a lásce nejen při bohoslužbě, ale i po ní. Věřící jsou tak součástí společenství, které je v teologii sv. Pavla označováno za mystické tělo, jehož hybnou hlavou je sám Kristus.¹³ Tento postoj byl během Druhého vatikánského koncilu pojmenován jako *aktivní účast* (*participatio actuosa*). Během této účasti je zapotřebí především vnitřní, duševní a duchovní stránka člověka. Tělesně-duchovní povaha člověka ale vyžaduje, aby tato aktivní účast měla v liturgii i tělesně viditelný výraz. Může tak být uskutečňováno skrze rozmanité formy a projevy, jako například aklamace, odpovědi, modlitby a zpěvy různých typů, různé postoje těla, jako jsou úklony, klečení a pokleknutí, stání a sezení, v gestech rukou i v takových úkonech jako je přinášení eucharistických darů nebo charitativní sbírky. Nesmí chybět ani pozorné naslouchání, přihlížení a případné rozjímavé mlčení.¹⁴ Skrze tyto úkony přijímáme Boží pozvání nechat se osvětit světlem shůry. Naše počínání postupně přechází v radost, která se stupňuje v živé a plodné vyznání víry.¹⁵ Druhým aktivním nositelem a činitelem liturgie je církev. O liturgii se také mluví jako o dialogu mezi Bohem a lidmi.¹⁶ Liturgie uvádí v účinnost Novou smlouvu mezi lidmi a Bohem, uskutečňovanou lidem Božím skrze přítomnost Krista v Duchu svatém, prostřednictvím působivých znamení v právoplatném uspořádání, a to jako pokračování Kristova kněžství mezi jeho vyvýšením a jeho druhým příchodem, kterým nadejde království Boží.¹⁷

Ve středu liturgie se bezesporu nachází eucharistie se zpřítomněním Kristova velikonočního tajemství. I když má eucharistie mezi všemi ostatními svátostmi ústřední místo, časově se na prvním místě nacházejí svátosti znovuzrození křesťana – křest a biřmování, čímž je věřící začleněn do církevního společenství. Ve zvláštních situacích je křesťanům nápomocna svátost smíření a svátost pomazání nemocných. K významným službám v církvi jsou povoláváni křesťané skrze svátost svěcení (kněžství) a svátost manželství. V rámci slavení všech je zvěstování Božího slova skrze čtení a kázání neopomenutelnou a důležitou součástí liturgie. Pod liturgii rovněž spadají svátostiny, tím

---

¹² Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, s. 19-22.

¹³ Srov. Tamtéž, s. 17-19.

¹⁴ Srov. Tamtéž, s. 24-25.

¹⁵ Srov. DONGHI, Antonio. *Gesta a slova: úvod do symbolické mluvy liturgie*, s. 8.

¹⁶ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, s. 19.

¹⁷ Srov. RICHTER, Klemens. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*, s. 18.

je myšleno svěcení a žehnání nejrůznějšího druhu.¹⁸ Zahrnuje se sem například žehnání osob, jídla, předmětů a míst. Každé požehnání je chápáno jako chvála Boha a prosba o jeho dary. Církev uděluje požehnání vzýváním jména Ježíše Krista a obvyklým svatým znamením Kristova kříže.¹⁹

Veškeré liturgické slavení nachází pevné místo v cyklu roku. Liturgický – církevní rok je oslavou památkou spásných činů Božích v Ježíši Kristu, slavených v průběhu jednoho roku. Liturgický rok není církevní konkurencí k roku občanskému.²⁰ Je stejně jako rok občanský vázaný na cyklus kosmického roku.²¹ Měli bychom spíše hovořit o *roku Páně* než o *roku liturgickém* (církevním), neboť je v průběhu roku rozvíjeno celé Kristovo tajemství.²² Zároveň se každé liturgické slavení koná na určitém místě.

1.2 Liturgický prostor

Motto: „*Kristus je pravý Boží chrám, místo, na němž přebývá jeho sláva; i křesťané se Boží milostí stávají chrámy Ducha svatého, živými kameny, z nichž se buduje církev.*“
(Katechismus katolické církve, s. 314.)

Naše tělesná schránka je prvním styčným bodem, skrze který můžeme pojmenovávat veškeré prožitky mimo tělo. Prvním a nejvíce intimním nástrojem pro komunikaci a sebevyjádření je právě reálný symbol člověka – tělo. Zkušenost naší vlastní tělesnosti nám dává jistým způsobem poznávat prostor, který nás obklopuje; jeho vlastnosti, jeho hranice – přirozené, či člověkem vytvořené. Naše lidské bytí je prostorem neustále určováno a ohraničováno. Životní prostor člověka je tvořen hmotným světem, který ho obklopuje a stává se tak prostorem pro komunikaci s druhými lidmi.²³

Liturgické jednání je prostorem podmíněno. Nejedná se jen o to, že se odehrává na konkrétním místě, ale i o to, že každý úkon, gesto, postoj, každý projev lidského těla se odehrává v prostoru; řídí se představami o prostoru, které souvisí s uspořádáním kosmu a stavbou lidského těla.²⁴ Skrze symboliku lidského těla se nahlíží i na dům a chrám. Člověk „obývá“ dům též způsobem, kterým „obývá“ své tělo. Díky tomu se symbolika mikrokosmu objevuje také u uspořádávání jednotlivých lidských obydlí a chrámů.²⁵ V různých archaických kulturách a náboženských systémech je prostor vnímaný v kontextu kosmických symbolů rozlišován především do tří kosmických sfér – nebe, země a podsvětí. Nebe je božskou sférou, protože už jen při pohledu na nebeskou klenbu v nás vyvolává náboženskou zkušenost.²⁶ „Kde je nebe, tam je také Bůh.“²⁷ Nebe se nám jeví jako nekonečné, neměnné, transcendentní – je něčím zcela jiným než tím málem, které představuje člověk se svým životním prostorem. Země je sídlem lidí. Lidé jsou s ní

¹⁸ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, s. 22-23.

¹⁹ Srov. Paragraf 1671. *Katechismus* [online]. [cit. 2018-11-27]. Dostupné z: http://www.katechismus.cz/paragraf.php?sel_paragraf=1671.

²⁰ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 348.

²¹ Srov. VLČKOVÁ, Michaela. *Tělo, čas a prostor v liturgii*, s. 127.

²² Srov. RICHTER, Klemens. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*, s. 132.

²³ Srov. VLČKOVÁ, Michaela. *Tělo, čas a prostor v liturgii*, s. 41-42.

²⁴ Srov. Tamtéž, s. 64.

²⁵ Srov. ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*, s. 123.

²⁶ Srov. VLČKOVÁ, Michaela. *Tělo, čas a prostor v liturgii*, s. 49.

²⁷ ELIADE, Mircea. *Pojednání o dějinách náboženství*, s. 59.

hluboce spjati, dokonce i slovní základ slov Země a člověk je stejný (hebrejsky: *Adam, adamá*; latinsky: *Humus, homo*). Člověk ze Země dle představ archaických kultur pochází a po smrti se do ní vrací. Podsvětí se nachází kdesi hluboko pod světem. Je místem, kde se nachází mrtví. Hranice těchto tří sfér se dají – v kulturách s těmito představami – v určitých místech překonat, komunikovat s jinými světy, nebo dokonce přecházet mezi sférami. Tato místa se označují jako střed světa.²⁸

Za umění prostoru je považována architektura. Nazývá se také pramatkou všech umění. Je tomu tak díky projevození podvědomých prvků prostoru od počátku lidstva. Nevytváří ledajaké prostory, ale takové, které působí na emocionální stránku člověka, působí na jeho duši a tou rezonují. Architektura do prostoru nevniká, ale vymezuje ho. Navzájem propojuje prostor vnitřní (*interiér*) a prostor vnější (*exteriér*).²⁹

V novozákonních spisech se častěji hovoří o bohoslužebných shromážděních než o tom, na jakém místě se konají. Místo, kde se křesťané setkávají, není nikdy označováno Božím domem, svatyní či dokonce chrámem. Za vlastní chrám Nové smlouvy je považován sám Ježíš Kristus. Neboť ti, kteří v Krista věří, tvoří jeho mystické tělo a přebývá v nich sláva Boží. Je zřejmé, že oni a rovněž jejich společenství může být nazýváno chrámem živého Boha. Tak jako jsou v Ježíšově mystickém obrazu těla křesťané nazýváni jeho údy, jsou v obrazu chrámu nazýváni jeho živými kameny. Kristus je v tomto chrámu obce křesťanské nenahraditelným a základním kamenem Boží stavby a současně svorníkem, díky kterému drží celá stavba pohromadě. Naproti Kristově živému chrámu hraje dům, ve kterém se shromažďuje společenství věřících, podružnou roli. Od samotného vzniku křesťanství bylo jasné, že to není budova (kostel), který posvěcuje bohoslužebné shromáždění, ale že je to shromážděná obec a liturgie – v této obci slavená, která dodává shromažďovacímu prostoru vznešenost.³⁰ Prostor kostela je ale velmi důležitým místem pro komunikaci mezi Bohem a jeho lidem. Místem, kam lidé chodí naslouchat tichému Božímu hlasu a kde se mu lidé otevírají.³¹ Díky shromážděním a obřadům získává křesťanský liturgický prostor – chrám skrze Boží lid svou důstojnost a posvátnost. Liturgický prostor, určený k bohoslužbě, není pouze prostým místem setkávání, ale ukazuje církev v tomto místě žijící a Boha přebývajícího mezi smířenými lidmi spojenými s Kristem. Tím se liturgický prostor stává znamením nás přesahujících, nadpřirozených skutečností. Prostor, ve kterém se koná liturgie, je součástí nonverbální formy bohoslužby. Prostor, kde probíhá liturgie – kostely, chrámy, baziliky; mají být prostorem, který vybízí Boží lid k usebranosti a k tiché modlitbě, která prodlužuje velkou modlitbu eucharistie a dává ji tak proniknout do jejich nitra. Chrámy křesťanů jsou místa absolutní naděje a bezpečí. Jsou místem míru, lásky a bratrství. Jsou domovem Božích dětí. Právě proto musí být domovem radostným a čistým.³²

Chrámový prostor musí optimálně umožňovat slavení liturgie, musí být tedy funkční s ohledem na liturgické úkony.³³ Souvisí s tím především rozmístění architektonických

---

²⁸ Srov. VLČKOVÁ, Michaela. *Tělo, čas a prostor v liturgii*, s. 49.

²⁹ Srov. ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*, s. 15.

³⁰ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 400-401.

³¹ Srov. HLINICKÝ, Jozef a kol. *Sakrálny priestor na začátku 21. storočia*, s.18.

³² Srov. ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*, s. 20-21.

³³ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 404-405.

prvků interiéru, kterými se tato bakalářská práce bude zabývat v nadcházející kapitole. Chrám je určen k tomu, aby v něm uskutečňovaná liturgie pobízela věřící stát se v lásce jednotnými a aby je i samotné prostředí vedlo k lásce ke Kristu. Proto je potřebné kostel budovat a interiér zařizovat tak, aby v něm lidé získali patřičné duchovní rozpoložení. Před tím, než se začne stavět nový kostel, je nutné prosit o Boží požehnání pro tuto stavbu a zároveň připomínat věřícím, že budova, která je postavena z kamene, je viditelným znamením živé církve, kterou tvoří oni sami. Podle liturgické tradice je nejprve požehnáno místo, které je určené pro stavbu nového kostela a poté se žehná a pokládá základní kamen stavby.³⁴ Když je kostel dostaven, dochází ke svěcení kostela, které je zcela začleněno do eucharistické slavnosti. *Vstup* může mít trojí podobu. U všech tří způsobů zahajování jsou vystaveny relikvie mezi hořícími svícemi v prostoru oltáře, u všech tří způsobů se žehná voda a kropí se jí věřící, stěny kostela, oltář a ambon. Vstupní část obřadu je uzavřena zpěvem Gloria a modlitbou dne. Následuje *Bohoslužba slova*, během které biskup křížem pomáže na dvanácti místech stěny kostela a oltářní mensu. Na oltáři se zapaluje kadidlo, kterým se okuřuje oltář, věřící i stěny kostela za doprovodu zpěvu. Po očištění a ozdobení oltáře se slavnostně kostel osvětlí na znamení toho, že jej Kristus – světlo světa – převzal do držení. Navazuje *eucharistická slavnost*. Po *závěrečné modlitbě s přijímáním* odnáší biskup nádobu s konsekrovanými (proměněnými) hostiemi do svatostánku. Na závěr obřadu je věřícím uděleno *slavnostní požehnání* a propuštění.³⁵

Církevní stavby jsou živým organismem, které slouží farnímu společenství. Prostor se v průběhu doby mění, aby vyhovoval formám aktuální liturgie a době, ve které vzniká. Církev byla vždy spřízněna s uměním, a proto mají umělecká díla v liturgickém prostoru své místo. Jedná se o díla hudební, která vyzařují a přijímají duchovní obsah a odhalují nám krásu skrytého, stejně tak jako díla malířská a sochařská. Sochy spolu s obrazy věřícím napomáhají v soustředění se během modlitby. Tato díla jsou zde vystavena k adoraci a uctívání svatých. Nemělo by jich však být v posvátném prostoru umístěno mnoho, aby neodváděly pozornost od slavení liturgie. Výzdoba by měla být spíše prostá než okázalá, aby byla v souladu s důstojností posvátného místa.³⁶ Právě prostotou by mělo být zdůrazněno, že je budova pouhým viditelným výrazem a materiálním obrazem církve a skutečnou hlavní úlohou je slavnost eucharistie.³⁷ V každé diecézi by měla být vedle komise pro svatou liturgii ustanovena také komise, která se bude starat o sakrální umění a komise věnující se liturgické hudbě. Tyto tři komise jsou vyzývány k vzájemné spolupráci. Liturgický prostor by měl být projektován člověkem, který má znalosti týkající se liturgie a je profesně zdatný, návrhy by měly být od samého počátku jeho práce konzultovány s výše zmíněnými komisemi.³⁸

V průběhu historie vznikaly různé druhy staveb v různých stavebních slozích, které mají dodnes svou specifickou funkci. *Chrám* (templum) původně označoval část půdy, která se oddělovala od ostatních pozemků za úmyslem zasvěcení božstvu. *Kostel* představuje dům Páně, ve kterém se s ním jeho lid úzce spojuje. *Bazilika* představuje královský sál; rozlišují se dva druhy bazilik – malé, které jsou ve skutečnosti významnými

---

³⁴ Srov. *Kladení základního kamene kostela* [online]. [cit. 2018-11-28]. Dostupné z: www.liturgie.cz.

³⁵ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 423-424.

³⁶ Srov. ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*, s. 25-28.

³⁷ Srov. AUGÉ, Matias. *Liturgia*, s. 78-79.

³⁸ Srov. ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*, s. 30.

kostely s čestným papežským titulem a patriarchální baziliky, podřízené přímo papeži. *Katedrála* je odvozena od slova, které v řecké antice označovalo židli soudce (kathedra); křesťany byl tento název přejat pro sedadlo biskupa, od kterého se v 6. století začaly nazývat biskupské kostely. *Dóm* je odvozen od výrazu „domus episcopalis“ (dům biskupův), kterým je myšlena biskupská domácí kaple. *Klášter* (monasterium) je souhrnem klášterních budov, ale především je kostelem s větším počtem kněží v duchovní správě a oltářníků. *Krypta* označuje krytou chodbu nebo klenutou místnost. *Kaple* v dnešní době označuje všechny bohoslužebné prostory, které nejsou na stejné úrovni jako farní kostel. *Oratoř* je odvozena od slova „orare“ (modlit se); označuje modlitební místnost, která slouží jednotlivým společenstvím nebo rodinám; oratoř má obdobný smysl jako kaple.³⁹ Významným zakladatelem oratoře byl v 19. století salesián sv. Jan Bosco, který poskytoval ubytování, stravu a výuku chudým chlapcům v turínském konviktu.⁴⁰

---

³⁹ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 407-411.

⁴⁰ Srov. BOSCO, Jan. *Můj život pro mladé: vzpomínky zakladatele salesiánů*, s. 100.

2 Dějinný vývoj liturgického prostoru

2.1 Historický přehled

Motto: „Nevíte, že jste Boží chrám a že Duch Boží ve vás přebývá? Boží chrám je svatý a ten chrám jste vy.“ (1Kr 3,16-17)

Hledání vhodného liturgického místa představuje v dějinách dlouhodobý proces. Dochází k různým změnám, inovacím a alternativám. Slavení památky Páně není nezbytné vázat na prostor kostela, chrámu nebo jiných sakrálních staveb. Důležitá je přítomnost lidí, kteří tuto památku slaví a některé materiální předměty, které toto slavení umožňují. „Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.“ (Mt 18,20). Liturgický prostor je přirozeně ztotožňován s prostorem kostela. Pokyny k Římskému misálu uvádí, že existují i jiná důstojná místa pro slavení eucharistie. Mohou to být místa pod širým nebem, jako například kaple stojící na vrcholu kopce. Nejčastějším liturgickým místem je však kostel. Pro slavení liturgie je zcela funkční budovou, právě proto má být co nejlépe uzpůsobený. Jeho využití je praktické, chrání před nepříznivými vlivy, zajišťuje klid, teplo a bezpečí.⁴¹

Z Písma svatého se ve Starém zákoně dozvídáme, že liturgický prostor není jen pouhým místem působení a přítomnosti Boha, ale je důležitým znamením vyvolení; Bůh celého světa se zjevuje na konkrétním místě a volí si konkrétní národ. Všechny liturgické prostory byly ale nakonec překonány důležitostí Jeruzalémského chrámu, který se stal nejvýznamnějším místem Boží přítomnosti a místem střetnutí. Všichni Židé, včetně Ježíše, tento chrám navštěvovali a ctili ho. Dokonce i první křesťanská komunita chrám přijala a navštěvovala ho. S Novým zákonem přichází uvědomění si skutečnosti, že pravým prostorem Boží přítomnosti mezi lidmi už není Jeruzalémský chrám, ale „tělo“ Ježíše Krista.⁴²

Ve starozákonní Druhé knize Mojžíšově (Exodus) je v Knize smlouvy psáno, jaká pravidla a ustanovení platila pro liturgický prostor té doby, včetně kněžského ornátu (roucha) a všeho vybavení pro bohoslužebné úkony. Dozvídáme se především o oltáři, který měl být postaven pouze z hlíny, nikoli na vyvýšeném místě. Sloužil pro obětování zápalných i pokojných obětí Bohu na místě, které sám určil. Po obnově smlouvy došlo k zařízení svatyně – stanu setkávání. Tato svatyně byla honosně vyzdobena zlatem; stříbrem; mědí; látkami různých barev a vzorů; srstí a kůžemi zvířete; dřevem; vonnými oleji a balzámy. To vše jako oběť pozdvihování Bohu. (Ex 20-40) V První knize Královské se dočteme o stavbě chrámu pod vedením krále Šalamouna, která trvala sedm let. V honosně postaveném a zdobeném chrámu, dle Božích nařízeních, byl mimo jiné oltář z cedrového dřeva a svatostánek se schránou Hospodinovy smlouvy. (1Kr 6-8) Druhá kniha Královská nám popisuje dobytí a zničení chrámu králem Nabúkadnesarem. (2Kr 25) Chrám byl vypálen roku 586 před Kristem. Král Herodes Veliký, v roce 19 před Kristem, začal s obnovou a rozšířením chrámu v Jeruzalémě. Chrátová svatyně byla středem náboženského života Židů a byli proto Herodovi vděční za obnovu chrámu.⁴³

⁴¹ Srov. VLČKOVÁ, Michaela. *Kde se nebe dotýká země*. In: Znamení víry v krajině, s. 67-68.

⁴² Srov. AUGÉ, Matias. *Liturgia*, s. 71-72.

⁴³ Srov. KUNETKA, František. *Eucharistie v křesťanské antice*, s. 207-209.

V Novém zákoně se dočítáme o tom, že již ve 3. století před Kristem vznikaly v židovských diasporách synagogy, které byly tvořeny z obytné části a z prostoru pro bohoslužebné úkony. Tyto synagogy se proto nazývají domácimi.⁴⁴ Například v nazaretské synagoze působil i Ježíš po svém návratu z pouště. (Lk 4) Synagogu můžeme považovat za předobraz křesťanského bohoslužebného prostoru. Není totiž „domem Božím“, ale místem, na kterém se věřící setkávají, aby společně slavili bohoslužbu. Je shromaždištěm a „domem“ místní obce.⁴⁵ Nejstarší dosud objevenou synagogou je synagoga z 1. století před Kristem na ostrově Delos. Významným nálezem je synagoga ve městě Dura Eropos, která byla původně obytným domem. Nápis na jedné z cihel nám napovídá, že byla přestavena v letech 244/45 po Kristu. Dle objeveného nápisu je známo, že zde bydlel zakladatel a představitel synagogy Samuel. Komplex synagogy se skládá z prostoru určeného pro bohoslužebné konání, z prostoru určeného pro shromáždění a obytné části. V hlavním prostoru, ve kterém se ukrývala schrána s Tórou má nepravděpodobné rozměry.⁴⁶

V Novém zákoně se rovněž můžeme dočíst o tom, kde své bohoslužby slavili křesťané v době jejich pronásledování, po smrti Ježíše Krista. Shromáždění ke slavení eucharistie probíhalo na místech, kdekoliv to bylo možné. Dokonce i v prostorách hřbitovů u hrobů zemřelých. Však v období prvních tří staletí byl nejčastějším místem pro křesťanská shromáždění dům. Věřící se již neztotožňovali s pojetím kultovních míst pohanů a Židů, nepotřebovali proto vytvářet vlastní sakrální prostory. Kvůli tomu se do roku 200 nedá mluvit o specifické křesťanské architektuře. Hlavním teologickým důvodem tohoto jednání byl chrám nové smlouvy – Ježíš nazaretský.⁴⁷ Ve Skutcích apoštolů se dozvídáme o shromážděních k modlitbám v horních místnostech domů, které poskytovali zámožnější členové místních církví. Jednalo se o prostorné domy s více poschodími. (Sk 20,7-9) Do modlitební místnosti bylo možné vstoupit ze všech stran – tedy ze všech místností, kterými byl tento prostor obklopen.⁴⁸ V první kapitole se dočítáme o tom, že se do takové místnosti vešlo asi sto dvacet lidí. (Sk 1, 13-15) Pokud nebyl k dispozici žádný dům, do kterého by se všichni vešli, docházelo k pronajímání jiných objektů. Například Pavel si k hlásání pronajímal synagogu v Efezu. (Sk 19, 8-10) Z archeologických nálezů v Římě víme, že některé chrámy a kostely byly později zřízeny na místě domů, ve kterých se křesťané původně scházeli. Jedná se o „titulární kostely“ z důvodu, že tyto stavby nesou jméno po majiteli/ majitelce původní stavby.⁴⁹ Mezi nejznámější titulární kostely patří San Clemente, San Caecilia a San Pudentia (dle legendy dům senátora Pudence).⁵⁰

Ve starověku mezi lety 200 a 313 dochází k nárůstu křesťanů – je to stále období domácích církví.⁵¹ Nejstarším domácím kostelem, který byl nalezen, je dům, který byl postaven v římském městě Dura Europos (v dnešní Sýrii), kolem roku 232. Jeho přestavba

---

⁴⁴ Srov. KUNETKA, František. *Eucharistie v křesťanské antice*, s. 210.

⁴⁵ Srov. KLÍPA, Jan. *Liturgický prostor v současné architektuře*, s. 28.

⁴⁶ Srov. KUNETKA, František. *Eucharistie v křesťanské antice*, s. 211.

⁴⁷ Srov. Tamtéž, s. 193-194.

⁴⁸ Srov. Tamtéž, s. 16.

⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 197.

⁵⁰ Srov. KLÍPA, Jan. *Liturgický prostor v současné architektuře*, s. 32.

⁵¹ Srov. KUNETKA, František. *Eucharistie v křesťanské antice*, s. 201.

proběhla po roce 240. Prostor poskytoval místo až šedesáti osobám. Na jedné straně z užších stěn je pódium, které dokazuje možnou existenci biskupské katedry. Je zde také viditelný menší prostor zdobený nástěnnými malbami, který pravděpodobně sloužil jako baptisterium. Doložená je také existence eucharistické místnosti. V horním patře domu pravděpodobně bydlela hostitelská rodina, popřípadě biskup s kněžími. Tento objekt leží ve stejné ulici, jako výše zmiňovaná domácí synagoga. Jsou od sebe vzdáleny pouhých 100 metrů. Až Milánským ediktem císaře Konstantina z roku 313, získává církev svobodu a díky tomu mohou vznikat četné stavby. Křesťanský chrám přebírá formu a dispozice antické baziliky (vícelodní haly s apsidou). Podélný prostor těchto bazilik je orientován východo-západním směrem. Biskupská katedra je umístěna v apsidě na vyvýšeném místě. Je obklopena sedadly sestavenými v presbyteriu do polokruhu. Před nimi je oltářní prostor. Věřící a příslušující kněží tak tedy seděli čelem k sobě. Dochází k rozšiřování bazilik o četné postranní kaple a oltáře.⁵² Prvně se začíná objevovat „vítězný oblouk“ (triumfální), který je situovaný mezi hlavní a příčnou lodí. Během staletí tento oblouk plní funkci předělení prostoru na část, která je určena pro kleriky (duchovní) a část určenou laikům. Charakteristickým uspořádáním pro katolickou církev se stává longitudinální, které má půdorys ve tvaru latinského kříže se čtyřmi stejně dlouhými rameny. Ideálem je kruh, nad nímž se klene kupole. Na přelomu starověku a středověku vznikají první kláštery, které vypadají jako běžné domy s celami, které jsou obehnané zdmi.⁵³

Středověk přináší takzvané „vlastnické kostely“, které patří vlastníkům pozemku, na němž je takový kostel postaven. Jedná se především o jednoduché stavby. Dějinný vývoj církevních staveb a středověké architektury se odráží především na klášterních stavbách. Klášter je soběstačnou jednotou, je vybaven vším potřebným (kostel, škola, nemocnice, zahrady...). Jádrem je chrám, který má na jižní straně čtvercový rajský dvůr, obklopený ambitem křížové chodby. Nově se pod kostely objevují krypty. Za základ románské sakrální stavby je považován shromažďovací prostor kostela (půdorys latinského kříže), stavbou nižších bočních lodí dochází k navýšení kapacity. Nad tyto boční lodě jsou nově stavěny empory. Součástí bývají kaple a ochozy, které jsou arkádou odděleny od presbytáře. Lodě jsou řazeny a často je připojována druhá příčná loď. Do románské architektury hluboce zasahuje symbolika. U nás je nejoblíbenější výstavba rotund jako centrálních staveb. V době gotiky převládá chrámová architektura. Jejím vrcholem jsou katedrály, které mají výrazně podélnou dispozici. Oltář je situovaný na východní straně. Zdi jsou nahrazeny velkými okny s mozaikovou výplní z barevných skel. Dochází ke scelování prostoru v síňové nebo jednolodní chrámy.⁵⁴

Novověk v období renesance nepřináší žádnou změnu ve vývoji církevních staveb. Itálie je jedinou zemí, kde se neuchytil gotický styl, a proto zde pokračuje vývoj chrámové architektury a organizace chrámových prostorů. V 16. století po Tridentském koncilu dochází k obnově církve. Tento koncil formuje církev až do Druhého vatikánského koncilu. Doba baroka přináší velký rozvoj církevního stavebnictví. V této době se objevuje řada novostaveb, ale dochází i k častým přestavbám starších chrámů. Chór se

---

⁵² Srov. KLÍPA, Jan. Liturgický prostor v současné architektuře, s. 32-33.

⁵³ Srov. TOMÍŠKOVÁ, Marie a ROZEHNALOVÁ, Eva. *Církevní stavby*, s. 19.

⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 19-20.

stává „slavnostním jevištěm“, na kterém je slavena bohoslužba, dobře viditelná pro lid. V pozadí této scény je honosný hlavní oltář. Barokní chrámy se staví bez zbytečných bariér, jsou jednoprostorové. Oblíbenými stavbami se stávají poutní kostely a obnovy klášterních objektů. Klasicismus ani osvícenství nevyvolávají žádné změny v liturgickém uspořádání chrámu a nevedou církevní stavebnictví k rozvoji. V 19. století vládne společnost materialismus a nedochází k rozvoji církevních staveb po kvantitativní ani kvalitativní stránce. Stavitelství se navrácí ke středověkým tradicím po stránce dispoziční i z hlediska vnějších forem. Nový postoj k vývoji liturgického prostoru vyvolává na počátku 20. století snaha o obnovu bohoslužby, která je nyní situovaná u oltáře. Dochází ke sjednocení lidu k aktivní účasti na bohoslužbě. Zavádí se bohoslužba v mateřském jazyce. Znovu se vyvíjí církevní stavitelství, které lze označit jako moderní chrámovou architekturu.⁵⁵ V přestavbách interiérů se objevuje základový model elipsy s volně stojícím oltářem. Toto elipsovité uspořádání prostoru nelze uskutečnit ve všech kostelech.⁵⁶ Nejproduktivnější doba v historii sakrální architektury nastává po druhé světové válce. Katolické kostely se mění po tvarové, konstrukční a materiální stránce, půdorysy však zůstávají stále stejné. Architekt Emil Stefann se snaží při projektování více experimentovat. Vytváří otevřený liturgický prostor s oltářem posunutým do lodi. Nový pohled na liturgii zásadně mění Druhý vatikánský koncil, který bude podrobněji rozebírán v samostatné podkapitole.⁵⁷

Pokoncilní rekonstrukce kostelů někdy ústí v prostorovou dysfunkčnost. Proto během období funkcionalismu dochází k realizování „víceúčelových“ prostorů.⁵⁸ Tyto prostory (sály) slouží současně pro slavení liturgických obřadů a pro další společenské akce dané farnosti. Víceúčelové církevní prostory by neměly být považovány za pastorační ideál, ale pouze za nouzovou výpomoc. Vytváření skutečných sakrálních prostorů musí zůstat nezvratným cílem a prioritou číslo jedna.⁵⁹ V 80. letech dochází ke kritizování některých pokoncilních úprav, diskutuje se o nedostacích a o ztrátě posvátna. Architektura se snaží o znovuvytvoření posvátných prostorů a navrácí se k tradičnímu chápání prostoru (frontální řešení). V 90. letech do sakrální architektury vstupuje estetika – člověk se má v kostele cítit dobře a kostel se mu má líbit.⁶⁰ Sakrální architektura se především opírá o stanoviny Druhého vatikánského koncilu.

2.2 Liturgický prostor po II. vatikánském koncilu

Druhý vatikánský koncil je v církevních dějinách pro katolickou církev mimořádně významnou událostí. Koncil byl svolán papežem Janem XXIII. v letech 1962-1965. Byl to koncil katolické církve o samotné církvi, ze kterého vzniklo šestnáct dokumentů. Pro tuto bakalářskou práci je stěžejní první přijatý koncilní dokument „O posvátné liturgii“ (Sacrosanctum Concilium), ze dne 4.12.1963.⁶¹ Obsahem tohoto dokumentu jsou výpovědi o významu liturgie a o její podstatě. Skrze liturgii je zamýšleno obnovit

⁵⁵ Srov. TOMÍŠKOVÁ, Marie a ROZEHNALOVÁ, Eva. *Církevní stavby*, s. 20-22.

⁵⁶ Srov. KLÍPA, Jan. *Liturgický prostor v současné architektuře*, s. 40.

⁵⁷ Srov. KRATOCHVÍL, Lukáš. *Liturgický prostor ve 20. století* [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/node/828>.

⁵⁸ Srov. KOPEČEK, Pavel. *Teologie a současná sakrální architektura*. In: *Studia Theologica*, s. 7.

⁵⁹ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 406-407.

⁶⁰ Srov. KOPEČEK, Pavel. *Teologie a současná sakrální architektura*. In: *Studia Theologica*, s. 7-8.

⁶¹ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, s. 27.

i člověka.⁶² Všeobecné pokyny k Římskému misálu (IGMR) nám podrobněji rozvádí stanovy Druhého vatikánského koncilu a zároveň je doplňují a upřesňují. Nás v této bakalářské práci zajímá především 5. kapitola o „Uspořádání a vybavení kostelů ke slavení eucharistie“. K představě o liturgickém prostoru po Druhém vatikánském koncilu nám také napomůže Katechismus katolické církve z roku 1992, v němž nalezneme obsáhlou odpověď na otázku „kde slavit liturgii?“.⁶³

Do Druhého vatikánského koncilu se kladl důraz na výrazné oddělení posvátného a profánního (světského) prostoru. Interiér stavby byl protikladem k okolnímu světu. Při vstupu do budovy byly po obou stranách kroupenky se svěcenou vodou a věřící vykonávali purifikační (očistný) rituál znamením kříže. Tím byl naznačen jistý přechod z profánní oblasti do posvátné. Interiér budovy byl dělen na části s různou mírou posvátnosti, s dominantní rolí svatostánku. Některé části budovy byly přístupné pouze kněžím – presbytář – tato posvátná zóna se odvozovala od ústředního bodu budovy, kterým byl svatostánek nad oltářem. Méně posvátným prostorem byla loď kostela, která byla určena laikům. Presbytář byl od lodě oddělen mřížkou, která označovala nedosažitelný prostor. Tento posvátný prostor pobízel k pokleknutí. Po Druhém vatikánském koncilu přestaly být hranice mezi profánním a posvátným tak významné. Toto nahlížení na rozdělení světa můžeme označit za překonané. Dochází i ke změnám ve vnitřním uspořádání kostela. Mizí mřížka mezi lodí a presbytářem. Mění se centrum liturgického prostoru v závislosti na přesunu ohniska liturgického slavení. Stává se jím oltář, který se posouvá směrem do středu.⁶⁴ Navrací se prvotní myšlenka církve – hostiny kolem oltáře.⁶⁵ Chrámové prostory po Druhém vatikánském koncilu by měly dostát všem požadavkům liturgie, optimálně umožňovat její slavení a tento prostor by měl být s ohledem na liturgické úkony zcela funkční.⁶⁶ Proto má být prostor rozvržen tak, aby umožňoval každému jednotlivci ve shromáždění vykonávat svou službu. Věřící a zpěváci mají být na takovém místě, které jim usnadní aktivní účast na bohoslužbě. Vhodným místem pro kněze a jeho příslušující je presbytář.⁶⁷ Liturgický prostor je prostorem slavnostním, povznášejícím a odrážejícím Boží zaslíbení spolu s nadějí, vírou a láskou.⁶⁸

Mezi zásadní změny ovlivňující liturgický prostor patří již zmiňované posunutí oltáře do středu chrámu. Z předešlého četného množství oltářů v kostele zůstává pouze jeden hlavní a ostatní boční oltáře. Svatostánek je oddělen z oltáře a je nyní samostatný. Původně výrazně oddělený presbytář od lodí s ní nyní splývá. Bohoslužba je vykonávána čelem k lidu, namísto předkoncilního sloužení liturgie zády k lidu. Pro homilii a evangelium se již nevyužívá kazatelna, ale ambon. Varhany a kůr, které byly zásadně umístěny na empoře, se stávají součástí liturgického shromáždění.⁶⁹ Kostely, které známe, byly postaveny především v době před koncilem. Podle podmínek obnovené liturgie se tyto kostely pouze upravují. U mnoha staveb dochází, k náročným

---

⁶² Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 62.

⁶³ Srov. *Katechismus katolické církve*, s. 3.

⁶⁴ Srov. VLČKOVÁ, Michaela. *Tělo, čas a prostor v liturgii*, s. 90-92.

⁶⁵ Srov. ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*, s. 22.

⁶⁶ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 404-405.

⁶⁷ Srov. ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*, s. 24.

⁶⁸ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 405.

⁶⁹ Srov. TOMÍŠKOVÁ, Marie a ROZEHNALOVÁ, Eva. *Církevní stavby*, s. 41.

kompromisům.⁷⁰ Musí totiž splňovat řadu kritérií. Jedním z nich je funkčnost, která klade vysoké nároky na nové základní prvky mobiliáře. Dalším kritériem je soudobost. Nový mobiliář je totiž velkým zásahem do interiéru a je za potřebí upřednostnit soudobé výrazové prostředky před historickými. Důležitá je také komunikace s historickým prostředím. Tím je chápáno, že mobiliář se musí přizpůsobovat měřítkem, materiálem a proporčními vztahy konkrétnímu prostoru. Je potřeba postupovat velmi citlivě a brát ohled na dochovaná hodnotná výtvarná díla. Dochází také k výstavbě nových sakrálních staveb, ke kterým se vztahují všechny právní normy a zákony platné v investiční výstavbě, dále církevní předpisy a ustanovení platná dle výnosů příslušné biskupské konference a nařízení jednotlivých diecézí. Z církevních norem je to především CIC a jeho třetí část „Posvátná místa a doby, stať první – Posvátná místa“. Rozhodnutí o stavební aktivitě náleží sídelnímu biskupovi. Ke stavbě či zřízení každého objektu určeného k bohoslužbě je zapotřebí písemný souhlas diecézního biskupa, podepřený rozhodnutím kněžské rady spolu s doporučením rektorů sousedních kostelů.⁷¹

2.3 Vybavení chrámového interiéru

Motto: „Charakter a krása místa i veškerého vybavení at' podporují zbožnost a ukazují svatost tajemství, která se tu slaví.“ (IGMR 294.)

Presbytář (presbyterium, kněžiště) je třeba odlišit od kostelního prostoru. Tvoří nejposvátnější a nejdůležitější místo chrámového prostoru, protože se v něm nachází oltář. Presbytář musí shromáždění lidu svým vzhledem zaujmout.⁷² Prostor presbytáře je částečně vyvýšený, má charakteristickou stavbu a výzdobu. Současně má být toto místo prostorné k pohodlnosti konání posvátných obřadů. Na nejvyšším místě presbytáře je vhodné umístit sedadlo pro kněze.⁷³ *Sedes* má naznačovat, že kněz je ten, který předsedá shromáždění věřících a současně vede modlitbu. Sedadlo by mělo být umístěno tak, aby kněz seděl tváří k lidu, aby bylo na místě, na které je dobře vidět a je z něho dobře slyšet. Sedadlo by mělo být snadno přenosné. Je podstatné vyhnout se tomu, aby sedadlo vypadalo jako trůn a jeho pompéznímu ztvárnění. Sedadlo, na které si sedá biskup se nazývá *katedra*. *Abak* (abakus, kredenční stolek) je mobilní stolek, pult nebo konzola na zdi či ve výklenku. Slouží pro přípravu bohoslužebného náčiní a knih (misál, kalich, lekcionář...). Umisťuje se po boku nebo v pozadí presbytáře, aby k němu přísluhující měli dobrý přístup a zároveň aby nenarušovali pozornost. Bývá prostřen bílou dečkou jemné látky.⁷⁴

Hlavní oltář je v současné době označován pojmem „mensa Domini“, neboli stůl Páně. Tvoří srdce presbytáře.⁷⁵ Původně se jednalo o přenosný stůl, na který se přinášely eucharistické dary (tělo a krev Kristova – chléb a víno). Oltář má být jedinečný, aby vyjadřoval symbolickou hodnotu eucharistické oběti. Současně je středem vzdávání díky, na který se soustředí pozornost celého shromáždění. Tato centralita je chápána v duchovním, nikoli materiálním smyslu. Oltář by měl být oddělený od zadní stěny, aby ho

---

⁷⁰ Srov. Tamtéž, s. 20-22.

⁷¹ Srov. TOMÍŠKOVÁ, Marie a ROZEHNALOVÁ, Eva. *Církevní stavby*, s. 46-47.

⁷² Srov. DOSTÁLEK, Jan. *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*, s. 38-39.

⁷³ Srov. IGMR 295.

⁷⁴ Srov. IGMR 310.

⁷⁵ Srov. VLČKOVÁ, Michaela. *Tělo, čas a prostor v liturgii*, s. 92.

bylo snadné obcházet ze všech stran a bohoslužba mohla být konaná tváří k lidu. Má být vytvořen z trvanlivého materiálu a pevně ukotven. Již není povinné mít oltář kamenný s trojím lněným plátnem. Postačí jiný pevný a umělecky uchopitelný materiál. Z úcty k slavení památky Páně je oltář pokryt jednoduchým plátnem, které tvarem, rozměrem a zdobením koresponduje se stylem kostela. Na oltáři, či v jeho blízkosti, by měl být dobře viditelný kříž. Také by na něm měly být dva svícny ze včelího vosku, které symbolizují Starý a Nový zákon. Na oltáři nesmějí stát žádné obrazy a sochy svatých. Je povolené zdobení květinami, nikdy ale umělými.⁷⁶ *Vedlejší oltáře* a jejich počet je dán druhem a potřebou konkrétního liturgického prostoru. Vedlejší oltáře by neměli svou honosností a postavením zastiňovat hlavní oltář.⁷⁷

Ambon nese své označení z řeckého slova vystupovat (anabáinein). Původně vyvýšené místo, na které se vystupovalo po několika schodech a hlásalo se z něho Boží slovo, které bylo ještě dříve hlásáno z biskupské katedry. Ambon je předchůdcem kazatelen, které byly umístěny na vyvýšeném místě, bylo v nich možné sedět a hlásat. Z bezpečnostních důvodů se opatřovaly zábradlím. Po Druhém vatikánském koncilu došlo k obnově ambonu. Je místem poutajícím pozornost věřících, místem pevně zabudovaným a takovým, ze kterého je přednášejícího dobře vidět a slyšet. Ambon by neměl být nijak masivní, aby nedocházelo k zastiňování oltáře.⁷⁸

Svatostánek, který slouží k uchování posvěcených hostií, prošel v průběhu historie četnými změnami. K uchování docházelo dříve například ve vedlejších prostorách kostelů; v přenosných nádobách na oltáři; ve schránce zavěšené nad oltářem; ve skříních nebo v domech kněží. V 15. století dochází k pevnému spojení svatostánku s oltářem. Nyní by měl být svatostánek zakotven na důstojném místě, aby byl dobře viditelný a mohl sloužit k adoraci a k uchování eucharistie. Na eucharistickou přítomnost by měla upozorňovat lampa „věčného světla“. Svatostánek může být umístěn i v samostatné kaplance vhodné pro individuální modlitbu a poklonu Bohu. Je tomu tak z důvodu, že se do něho též umísťuje *Nejsvětější svátost* (Tabernákulum). Nejsvětější svátost je ztělesněnou přítomností Ježíše Krista. Svatostánek k jejímu přechování by měl být nepřenosný, neprůhledný, pevný a uzavřený, aby se předcházelo nebezpečí z jejího zneuctění.⁷⁹

Zpovědnice je místem, kde je vykonávána svátost smíření. Původní otevřené zpovědnice jsou nahrazovány zpovědnicemi uzavřenými, zvukově izolovanými a dostatečně prostornými. Někdy se volí varianta zpovědních místností, které by měly být větratelné s možností vytápění a signalizací, zda je místnost volná či obsazená.⁸⁰ Zpovědnice by neměla svým vzhledem zastiňovat důležitost a vznešenost oltáře, ale měla by se svou úpravou a vzhledem odlišovat od běžných lavic. Její ztvárnění by nemělo být příliš přepychové a pestré, dekorace zpovědnic se totiž neztotožňují s kajícností, ke které má vyzývat.⁸¹

---

⁷⁶ Srov. IGMR 296-308.

⁷⁷ Srov. DOSTÁLEK, Jan. *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*, s. 48.

⁷⁸ Srov. IGMR 309.

⁷⁹ Srov. IGMR 314.

⁸⁰ Srov. ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*, s. 53.

⁸¹ Srov. DOSTÁLEK, Jan. *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*, s. 73.

Křtitelnice (baptisteria) se objevovaly už ve čtvrtém století. Jednalo se o budovy poblíž hlavních kostelů. Byl zde do země zapuštěný bazén (piscina) s křestní vodou do hloubky 60 centimetrů, do kterého se scházelo uprostřed po třech schodech na jedné straně a vystupovalo se po třech schodech na straně druhé. Vznikají kamenné a kovové křtitelnice, které svým vzhledem připomínají pohár či kalich. Kvůli zabránění znečištění a magickému zneužití křestní vody jsou křtitelnice povětšinou opatřeny uzavíratelným víkem.⁸² Provinční milánskou synodou z roku 1576 je vysloven požadavek, aby byla křtitelnice postavena po levé straně u vchodu do kostela.⁸³ Novým řádem z roku 1951 se prohlubuje vědomí o tom, že by se měl křest odehrávat za aktivní účasti církevní obce. Tím se překonává umísťování křtitelnic poblíž vchodu. Křestní obřad se nyní odehrává v prostoru mezi oltářem a shromážděním, místo není jednoznačně určeno z důvodu různých dispozic kostelních prostorů.⁸⁴ U vchodu do kostela jsou umístěny kropenky (labrum) obvykle mušlovitého, nebo kalichového tvaru (připomíná křtitelnici, ale je bez víka), ve kterých je svěcená voda – tím se udržuje vzpomínka na křestní slib.⁸⁵ Jsou zde umístěny i z toho důvodu, že práh chrámu se má překročit s čistým srdcem. Toto místo, kterým do chrámu vcházíme, nazýváme *Portál*. Vidíme v něm nebeskou bránu (porta coeli), která směřuje do nebeského Jeruzaléma. Dalším symbolem je Ježíš Kristus coby dveře, což nám prozrazuje jeho zobrazování na branách kostelů.⁸⁶ „Já jsem dveře. Kdo vejde skrze mne, bude spasen, bude vcházet i vycházet a nalezne pastvu.“ (J 10,9)

Místa pro věřící musí být uspořádaná tak, aby se věřící mohli zúčastnit posvátných úkonů duchem i zrakem. V chrámové lodi tvoří místa pro věřící zpravidla dvě řady lavic s průchodem uprostřed. Vhodné je usazování na obvyklých židlích či v lavicích. Požadavkem je, aby z těchto míst bylo dobře vidět, slyšet a aby byla dobře přístupná. Lavice by měly být takové, aby v nich bylo možné pohodlně sedět, klečet i stát.⁸⁷ *Chrátová loď* se „lodí“ nenazývá proto, že by tvarem jako loď vypadala. Nazývá se tak proto, že symbolizuje loďku, na které plul Ježíš Kristus s učedníky po Genezaretském jezeře během bouře a kvůli naříkání svých učedníků ji utišil. (Mk 4,35-41) V knize od Jana Dostálka se můžeme dočíst řady doporučení, která se týkají chrámové lodi. Měla by být útulná, dobře osvětlená a teplá. Útulností chápeme vkusnou vybavenost prostoru. Dlažba má být z kamenných pevných dlaždic, které se jednoduše nechodí. Barva dlažby by měla být tmavších odstínů, aby prostor působil teplejším dojmem. Stěny lodi by měli být světlého zbarvení, kontrastem k podlaze. Oken by mělo být tolik, aby přinášely dostatek světla k dokonalosti prostoru. Umělé elektrické osvětlení by mělo být co nejméně viditelné, anebo zasazeno do středu klenby lodě na zavěšeném ozdobném lustru či obloukové lampě. Chrátovou loď lze také osvětlovat reflektory umístěnými na rohu oken. Také se upevňují světla po stranách lodi, které působí dojmem svící. Novodobější kostely bývají i vytápěné například vzduchem; vodou nebo elektřinou. Topení je někdy potrubím zavedeno do lavic.⁸⁸

⁸² Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 416.

⁸³ Srov. ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*, s. 51.

⁸⁴ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 416.

⁸⁵ Srov. ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*, s. 51.

⁸⁶ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její*, s. 419.

⁸⁷ Srov. IGMR 311.

⁸⁸ Srov. DOSTÁLEK, Jan. *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrátová*, s. 64-65.

Pěvecký sbor (schola cantorum) a *varhany* mají mít v liturgickém prostoru chrámu takové místo, aby bylo jasné jejich poslání a služba. Místo, které jim je vyhrazeno, má usnadňovat jejich službu a každému usnadnit plnou účast při slavení mše svaté. Varhany a další nástroje, které jsou povolené, mají být umístěny tak, aby byly dobře slyšet a aby byly nápomocny zpěvákům a zpívajícímu lidu. Od 19. století se v katolických kostelích prosazuje umístění varhan na zadním kůru (chrámová empóra). S Druhým vatikánským koncilem sílí pohnutka umístit varhany poblíž oltáře. Tento požadavek naráží ale na názory odborníků, kteří poukazují na snížení kvality varhaní hry. Ve většině kostelů tak doposud není optimální řešení, kam umístit varhany a pěvecký sbor. Vhodné je, aby bylo možné z kůru sestoupit do hlavní lodi kostela.⁸⁹

---

⁸⁹ Srov. IGMR 312 a 313.

3 Kostel Všech svatých ve farnosti Volyně

3.1 Farnost Volyně

Motto: „Tam, kde Anděl strážce stojí a Malsičku k sobě pojí, tam v té krásné dolině, leží město Volyně.“ (Václav Kopecký)

Volyně je město ležící v Jihočeském kraji na řece Volyňce (461 metrů nad mořem), 12 kilometrů jižně od Strakonice. Žije zde přibližně 3000 obyvatel, z toho asi 30 % katolíků. Díky své poloze je město nazýváno branou Šumavy. V období raného středověku bylo území nynějšího města pravděpodobně královským majetkem. Přes Volyni vedla důležitá obchodní stezka z Volar až do středu země. Roku 1299 se o Volyni objevují první zmínky. Spadala tehdy do vlastnictví Svatovítské kapituly (sbor kněží, kteří sloužili při katedrálním kostele pražské diecéze). Samotné město vzniklo v letech 1330-36, díky proboštu Svatovítské kapituly Oldřichovi, a stala se kolonizačním střediskem. Volyně se skládá ze dvou hlavních částí. Na východním břehu Volyňky leží takzvané Podolí, s úzkým ulicovým náměstím. V horní části města, v prudce stoupajícím terénu, pak hlavní náměstí trojúhelníkového půdorysu. Na náměstí se nachází renesanční radnice. Město bylo uzavíráno branami. Na severní straně byla do opevnění zapojena tvrz, která souvisí s kostelem. Původně středověká tvrz má opevnění částečně zachované (viz příloha I.). Stavba pochází z 1. poloviny 16. století a stojí na půdorysu mírného lichoběžníku z lomového kamene. Dvoupatrová budova má interiér osvětlený úzkými hrotitými okénky a pravoúhlými okny s kamenným ostěním. Vstup je situován ze severního schodiště pravoúhlým pozdně gotickým portálem. Masivní budova měla pevnostní charakter, později sloužila jako sýpka a nyní se v ní nachází městské muzeum. Ve sklepení budovy bylo nalezeno 25 kosterních pozůstatků z 12. a 13. století. Ze sklepení muzea vedou pod horní částí města tajné chodby, které sloužily jako úkryt. Přístup do těchto chodeb je též ze sklepení starých domů. Většina chodeb je již nepřístupná. Pod muzeum spadá i Galerie Na shledanou, která se nachází v nedokončených prostorách smuteční síně (konec 80. let 20. století) na hřbitově Malsička (viz příloha III.). S tvrzí a kostelem sousedí jednopatrová budova děkanství (fara), číslo popisné 121, která je postavena v klasicistním stylu z roku 1821.⁹⁰

Duchovním správcem farnosti je doktor kanonického práva P. Jan Löffelman, který zastává též funkci soudce u Metropolitního církevního soudu pražské arcidiecéze. Volyňská farnost je součástí strakonického vikariátu a spadá pod českobudějovickou diecézi. Pravidelné bohoslužby jsou mimo Volyni slouženy v Malenicích (kostel sv. Jakuba Většího), Česticích (kostel Stětí sv. Jana Křtitele), Hošticích (kostel Narození Panny Marie) a v Paračově (kostel sv. Petra a Pavla). Další kaple, které spadají pod správu volyňské farnosti, ale neslouží se v nich bohoslužby pravidelně, jsou v Litochovicích, Němětích, Nihošovicích, Nišovicích, Přešovicích, Račí, Stříteži a v Zechovicích. Správci kostela jsou manželé Veselých. O květinovou výzdobu se stará Marie Housková.⁹¹

⁹⁰ Srov. POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech 4 [T/Ž]*, s. 261.

⁹¹ Srov. Římskokatolická farnost Volyně. *Aktuálně* [online]. [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: www.farnost-volyne.unas.cz.

Mimo liturgický prostor hlavního kostela Všech svatých můžeme ve Volyni navštívit i poutní místo a to kapli sv. Anděla Strážce (lidově zvaná Andělíček) na vrchu Královice (viz příloha II.). Ke kapli se váže pověst, díky níž stavba vznikla. V místech, kde stojí dnešní kaple, pásl chlapec ovce a usnul. Lezla k němu černá zmiže, jeho ovčácký pes ho před hadem ochránil a zakousl ho. Chlapcovi rodiče (rodina Prokopů), zde na památku toho nechali na přelomu 17. a 18. století postavit kapli. Ke kapli se chodili pravidelně modlit a zapalovali svíce. Podle plánů architekta Josefa Niklase (volyňský rodák) v letech 1817-77 kapli rozšířil místní stavitel Pláteník. Roku 1858 kapli posvětil Jan Valerián Jirsík (českobudějovický biskup). Při rekonstrukci kaple v roce 1970 byla ve věži nalezena listina a časopisy z roku 1886 o předchozí rekonstrukci. Kaple je zařízena pseudogoticky a pseudobarokně. Bohoslužba (Andělská pouť) je zde pravidelně sloužena 3. září.⁹²

Jihozápadně od města stojí na kopci Malsička (původně Máslička; podle rodiny Máselů, které kopec patřil) renesanční hřbitovní kostel Proměnění Páně (viz příloha III.). Každý rok na Svátek věrných zemřelých (Dušičky) je zde sloužena bohoslužba při svíčkách. Kostel nechal mezi lety 1580-1681 postavit měšťan z Volyně Matyáš Drška se svou ženou Ludmilou, dle návrhu Vincence Vogarelliho (Mistr Fugolini). Roku 1764 byla přistavěna barokní sakristie (z této doby dochováno kázání P. Ondřeje de Waldta, který na toto místo vodil poutníky). Během josefínských reforem byl kostel v roce 1782 zrušený a používal se jako sklad. Roku 1798 kostel koupil Tomáš Baloun (Volyňský primátor) za 85 zlatých. Guberniálním dekretem ze září 1800 bylo povoleno kostel opět využívat k bohoslužbám. V říjnu téhož roku byl kostel benedikován (vysvěcen; na zdech je stále vidno dvanáct míst – křížků, která biskup pomazal svěceným olejem). K dalším opravám kostela došlo v roce 1877 a kostel byl doplněn o novorománskou věž. Kostel je jednodílný, sálový s pravoúhle zakončeným presbytářem. Na stropě jsou viditelné fragmenty nástěnných renesančních a raně barokních maleb. Okna jsou mírně hrotitá bez kružeb. V zadní části kostela je zděná kruchta s dvoumanuálovým harmoniem z dílny Petroff (původní varhany se nedochovaly a není známo, co se s nimi stalo). Hlavní oltář s obrazem Proměnění Páně a se sochami sv. Petra a sv. Pavla pochází z poloviny 18. století. Jsou zde dva protějškové oltáře – sv. Vojtěcha a sv. Václava. Dále boční oltář sv. Kříže. Z kostela pochází barokní soška Taferlské Piety, socha Sedmibolestné Panny Marie a kuriózní obraz se zobrazením Nejsvětější Trojice se třemi tvářemi z 2. poloviny 18. století, který je uschován ve volyňském muzeu (tvrzi).⁹³

3.2 Kostel Všech svatých

K děkanskému kostelu Všech svatých se z náměstí dostaneme úzkou uličkou. Volyňský kostel stojí na středu původního kosterního pohřebiště z mladší doby hradištní. Podle archeologických nálezů můžeme hovořit o druhé polovině 11. století. Stavba, která vznikla na počátku 14. století, je nejstarší budovou města a je konglomerátem několika stavebních epoch. Každá z těchto epoch vypráví svědectví o architektuře své doby. Spodní části zdíva je románská (stavební kameny byly nejspíš získány z nějaké starší stavby), hlavní stavba kostela je ve stylu rané gotiky, klenba je zde pozdně gotická, křížová klenba v presbytáři a síťová v chrámové lodi. Pozdní gotika se nám odhaluje také

⁹² Srov. ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa jižních Čech: milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, s. 235.

⁹³ Srov. DAVID, Petr a SOUKUP, Vladimír. *777 kostelů, klášterů, kaplí České republiky*, s. 285.

v provedení pilířů, které vypadají že jsou nosné, ale jejich funkce je ve skutečnosti pouze ozdobná.⁹⁴ Až v 19. století se ustálila současná podoba děkanského kostela (viz příloha IV.). Tato doba se zasloužila též o vznik schodů, kterými se ke kostelu přistupuje. Původně byly schody šikmé a kryté šindelovou střechou. Současnou podobu získali v 60. letech 19. století.⁹⁵ Celá stavba je především prací domácích lidových stavitelů. Po formální stránce není kostel nadprůměrnou stavbou, ale přesto stavbou velmi půvabnou. Je jako většina lidových prací naplněna speciálním citovým kouzlem.⁹⁶

Kostel je dlouhý 30 metrů a 16 metrů široký. Výška stropu je přibližně 10 metrů. Vnitřek kostela dělí čtyři pilíře na dvě lodě. Severní část, široká 7,70 metrů, obsahuje hlavní loď a kněžiště (viz příloha V.). Jižní část, široká 5,50 metrů, obsahuje kapli Panny Marie a jižní loď (viz příloha V.). Původně byl kostel zbudován jako dřevěné, možná částečně kamenné provizorium s trémovým stropem. Roku 1327 se započalo s přestavbou kostela na zcela kamenný. Vystavil jej mistr Křišťan z Prachatic v gotickém stylu k dřívější zámecké kapli, která náležela k tvrzi. Vzhled kostela budí dojem, jako by nebyl dostaven. Na třetí loď už pravděpodobně nezbylo místo kvůli bývalému hřbitovu, tvrzi a hradební zdi. Vznik kostela potvrzuje listina z téhož roku (1327), která je uložena v třeboňském archivu. O bývalém hřbitovu, který kostel původně obklopoval, víme díky několika kosterním nálezům z raného středověku. Hřbitov byl roku 1812 zrušen a trvale nahrazen novým hřbitovem na Malsičce. Původní zasvěcení kostela patřilo sv. Václavovi (v kostele je možno vidět obraz sv. Václava od volyňského rodáka Maxmiliána Boháče). Kdy se zasvěcení změnilo a jaký k tomu byl motiv není zcela jasné. Nejspíš k tomu došlo v době baroka. Pravděpodobně byl podnětem k této změně neobyčejně krásný a hodnotný oltářní obraz Všech svatých.⁹⁷

Nejstarší částí kostela je kněžiště (presbytář) pravoúhlého půdorysu, které je zaklenuto křížovou klenbou s hranolovitými žebry. Jihovýchodní, šikmo položený nárožní opěrák svědčí o tom, že kněžiště stálo zcela volně. Byly zde nalezeny fragmenty nástěnných maleb. Je pravděpodobné, že původně tyto malby zdobily celý kostel. Prostor kněžiště byl od prostoru pro laiky oddělen dřevěnou mřížkou, která byla po Druhém vatikánském koncilu odstraněna. Hlavní oltář, který se nachází v kněžišti, byl vyroben až v 90. letech 19. století mistrem Františkem Rachačem z Třeboně. Na oltáři je umístěn již zmiňovaný obraz Všech svatých. Tento oltářní obraz je kruhového tvaru a má průměr 3 metry. Namaloval ho pravděpodobně mistr Škrét v 1. polovině 17. století. Kruhový tvar umožnil malíři dosáhnout hluboké perspektivy a ztvárnit velké množství postav. Nejvýše v oblacích na něm vidíme Nejsvětější Trojici (Ježíš Kristus, Bůh Otec a Duch svatý v podobě holubice). Na oblacích pak stupňovitě sestupují skupinky světců. V pravém dolním rohu můžeme vidět dva biskupy, kteří spolu rozmlouvají. V protějším levém dolním rohu jsou dva jáhnové. Signatura na tomto obraze ještě nebyla objevena, ale traduje se, že autor na obraz namaloval svůj autoportrét. V době postní je oltářní obraz tradičně zakrýván plátnem s olejomalbou ukřižovaného Krista, pod kterým stojí Panna Maria se sv. Janem. Plátno je asi 300 let staré. Před 100 lety ho zrestaurovali bratři

⁹⁴ Srov. PODHORSKÝ, Jindřich. *Pohledy na českou minulost, život v Pošumaví a v rodném kraji Volyňském*, s. 32.

⁹⁵ Srov. NEUMITKA, Miroslav a POLANSKÝ, Zdeněk. *Volyně na starých pohlednicích*, s. 146.

⁹⁶ Srov. BIRNBAUMOVÁ, Alžběta. *Volyně, Čestice, Dobrž*, s. 15.

⁹⁷ Srov. Tamtéž, s. 13-14.

Boháčové (volyňští malíři a restaurátoři). Z levé strany oltáře stojí socha sv. Petra a z pravé strany oltáře socha sv. Pavla, kteří jsou vyobrazeni s jejich atributy. U oltáře je lampa věčného světla, která byla do kostela pořízena roku 1892. Také se po straně oltáře nachází zvonice, kterou se zahajuje mše svatá. Ke kněžišti byla připojena loď. O původu této lodi jsou dvě domněnky. Původně byla tato loď buď provizorní a dřevěná, nebo z kamene. Kdyby byla z kamene, znamenalo by to, že by byla o něco starší, než je kněžiště. Její hrubé zdění a tloušťka nasvědčuje spíše druhé domněnce. Kdysi byla po levé straně ke zdi loď upevněna kazatelna, ne kterou se vystupovalo po schůdcích. Později ale byla odstraněna.⁹⁸

Před Druhým vatikánským koncilem bývalo v kostele více oltářů. Zbyly z nich dva obrazy – obraz Svaté rodiny a obraz svatého Jana Nepomuckého (roku 1825 měl dle dochovaných záznamů pražský arcibiskup Václav Leopold Chlumčanský zaslat kostelu část ostatků sv. Jana Nepomuckého). Oba obrazy nyní visí v mariánské lodi. Byly namalovány roku 1871 malířem Václavem Wimmerem z Domažlic. Alžběta Birnbaumová se ve své brožuře zmiňuje o čtyřech novogotických oltářích, které se měly v kostele původně nacházet. V roce 1897 byla do kostela pořízena křížová cesta.⁹⁹ Roku 1388 byl v kostele založen oltář Božího Těla. Založil jej volyňský měšťan Mikuláš. Pravděpodobně právě pro tento oltář byla ve čtrnáctém století ke kněžišti přistavěna a zaklenuta křížovou klenbou kaple Panny Marie.¹⁰⁰ Kaple Panny Marie dala podnět ke vzniku druhé lodi. Tato druhá loď a klenba vznikly na počest syna pana Přibíka z Klenové. Rytíř Jan Bušek z Klenové zahynul roku 1448 v boji proti Maďarům a jeho otec, pan Přibík, nechal ve své závěti roku 1459, na počest památky svého syna, darovat značný obnos na zvelebení kostela. Chtěl tak učinit svého syna zakladatelem (zvelebitelem). Klenba kněžiště je o něco výš než klenba hlavní lodi. Jižní loď a kaple Panny Marie mají klenbu ve stejné výši. Roku 1509 ve své poslední vůli nechal další volyňský občan, Petr Řezáč, značný finanční obnos na opravu kostela a na výstavbu kaplanského domku.¹⁰¹ Baroko přineslo přístavbu renesanční předsíně (ze které vede do lodi mírně hrotitý ústupkový portál z poloviny 13. století) a přístavbu sakristie k východní zdi kněžiště. Přístavba proběhla v roce 1685 (letopočet je viditelný na portálu). Vstup do sakristie je situovaný za hlavním oltářem. Do sakristie vede zvenku ještě jeden vchod, kde jsou zachovány původní kované dveře.¹⁰²

Roku 1812 byla snížena a nově vydlážděna kostelní podlaha. Dlažební kostky jsou šedé, čtvercového tvaru. V kněžišti a před Mariánským oltářem jsou žluté dlaždičky s drobným vzorem. Volyňští měšťané se roku 1817 rozhodli, že vymění staré kostelní věže za jednu novou. Z dochovaných záznamů je známo, že věže byly sešlé už roku 1636. V základech a ve zdivu kostelní věže byly nalezeny mince z doby krále Václava III. Při této rekonstrukci došlo také k překlenutí dvou západních travé (klenební pole) obou lodí a k zřízení kručky (kůr). Na kůr byly v roce 1898 nainstalovány varhany v novogotické skříni, které vyrobil pražský varhanář Emanuel Štěpán Petr ze Žižkova (viz příloha V.). Z kůru se zpěváci i hudebníci jednoduše dostanou po dřevěných schodech do hlavní lodi.

⁹⁸ Srov. BIRNBAUMOVÁ, Alžběta. *Volyně, Čestice, Dobrž, s. 14-15.*

⁹⁹ Srov. Tamtéž, s. 16-17.

¹⁰⁰ Srov. TEPLÝ, František. *Dějiny města Volyně a okolí, s. 372.*

¹⁰¹ Srov. BIRNBAUMOVÁ, Alžběta. *Volyně, Čestice, Dobrž, s. 15.*

¹⁰² Srov. POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech 4 [T/Ž], s. 261.*

Po stejných schodech bychom se dostali i do kostelní věže. Věž má obdélníkový půdorys (7x 8,5 metru) a je vysoká 35 metru.¹⁰³ Nachází se v ní dva zvony. Václav, ulitý roku 1575 zvonařem Brikcím z Cimperka, váží 1800 kilo. Je na něm znak města Volyně, erb zvonaře a erb tehdejšího nejvyššího převora maltézských rytířů (Václav Zajíc z Házmburka). Druhým zvonem je Kavka, ulitý roku 1740 zvonařem Jiřím Kohlerem v Českých Budějovicích. Původně zde byly zvony čtyři. Chybějícími jsou zvony Janek a umíráček, které byly v první světové válce použity na válečné účely. Nad oltářem se nachází malá věž (restaurovaná roku 2017), ve které je malý zvon. Tento zvon se již nepoužívá.¹⁰⁴

Další cennou památkou tohoto kostela je pozdně gotická kamenná křtitelnice, která je typická pro jihočeský kraj (viz příloha V.). Kamenná osmiboká nádrž, stojící na čtvercové noze, má jednotlivé boky ozdobeny drobnými kruhovými ornamenty. Je zakryta cínovým víkem z roku 1655. Na vrchu víka je umístěn kříž s tělem Ježíše Krista.¹⁰⁵

Původně bylo uvnitř kostela několik náhrobních kamenů. V podlaze kostela zbyly pouze dva. Jsou natolik sešlapané, že není jasné, komu patřily (viz příloha VI.). Pravděpodobně kněžím, kteří během doby baroka sloužili ve volyňském kostele. Zvenku kostela se na jižní straně nachází dva náhrobní kameny, které jsou zachovány lépe než ty vnitřní. Náhrobek z roku 1560 patří Duchku Čtyřkolskému z Volenic (viz příloha VI.). Na přizdřeném soklu je upevněn kamenný epitaf z roku 1581, patřící volyňskému občanovi Pavlu Dleskovi (viz příloha VI.). Je na něm na spodní straně vyobrazen kříž, před kterým Dlesk klečí se svými čtyřmi syny a naproti nim klečí jeho manželka s pěti dcerami. Nad hlavou má vytesané nůžky, které nasvědčují tomu, že byl krejčí. Z nápisu na horní desce se mimo jiné dočítáme, že je s ním na tomto místě pohřbena i jeho rodina.¹⁰⁶

3.3 Současná podoba kostela Všech svatých

Jak již bylo zmíněno, současná podoba kostela Všech svatých se ustálila až během 19. století. Své finální podoby, po stránce vnitřního uspořádání, dosáhl kostel Všech svatých až po Druhém vatikánském koncilu. Dvoulodní zdi jsou od roku 2003 vymalovány bílou barvou s šedým dekorem (původní barva byla žlutá s červeným dekorem). Prostor presbytáře zůstal částečně vyvýšen a vstupuje se do něho přes dva schody. Kvůli umístění nového obětního stolu došlo k prodloužení vyvýšeného prostoru presbytáře. Nový obětní stůl je tak předsunut blíž k lidu. Je prostřen bílým ubrusem (když není sloužena mše, zakrývá se červeným plátnem). Zdobí jej dvě svíce a květina. Díky tomuto vyvýšení je z lavic dobře vidět na úkony, které jsou během mše v kněžišti vykonávány. Kněžiště je pokryto červeným kobercem, nový byl položen v roce 2018. Sedadlo pro kněze je v kněžišti umístěno mezi původním a nynějším oltářem. Je dřevěné s opěradlem a potažené červeným semišem. Po pravé straně kněze je sedadlo pro ceremoniáře a po levé straně sedadlo pro jáhna. Obě sedadla jsou dřevěná bez opěradla

¹⁰³ Srov. BIRNBAUMOVÁ, Alžběta. *Volyně, Čestice, Dobrž, s. 16.*

¹⁰⁴ Srov. PODHORSKÝ, Jindřich. *Pohledy na českou minulost, život v Pošumaví a v rodném kraji Volyňském, s. 32.*

¹⁰⁵ Srov. BIRNBAUMOVÁ, Alžběta. *Volyně, Čestice, Dobrž, s. 17.*

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž, s. 17.

a potažená zeleným semišem. V hlavní lodi, která na kněžiště plynule navazuje, jsou nyní podél zdi na místě, kde byla původně upevněna kazatelna, dřevěné židle pro ministranty s červeným podsedákem. Vedle těchto židlí, směrem k oltáři, je umístěn Abak prostřený bílým ubrusem (když není sloužena mše, zakrývá se červeným plátnem) a jsou na něm umístěné předměty potřebné k bohoslužbě. Dřevěný ambon, který má na sobě namalovaný černý kříž je umístěn na stupínku, který je napojen ke kněžišti. Je tak umístěn blíž k lidu, ale je stále součástí kněžiště. Ambon má podobu pultíku, ke kterému je přidělán mikrofon, aby bylo lépe slyšet čtené slovo Boží a malá lampička pro lepší viditelnost při čtení. Po pravé straně ambonu je umístěn paškál. Místa pro věřící jsou situována v obou lodích. Tvoří tak tři řady, mezi kterými jsou průchozí uličky s červeným kobercem. Jsou to dřevěné lavice se zeleným semišovým podsedákem a dřevěným klekátkem. Sedadla v jižní lodi nejsou nejvhodněji situovaná. Přes pilíře, které oddělují hlavní loď od vedlejší, není z lavic dobře vidět na kněžiště. Světlo do kostela přichází především novogotickými okny a dále umělým osvětlení ve formě křišťálových lustrů (viz příloha V.) a drobných lampiček.

Dominantou kostela je bývalý hlavní oltář Všech svatých se svatostánkem umístěným pod oltářním obrazem. Jedná se o původní svatostánek, který je využíván i nyní. Svatostánek je dřevěný, zdobený stříbrnými sloupky se zlatými zdobenými zamykatelnými dvířky. Když se dvířka otevrou, je v nich ozdobná záclonka, za kterou se skrývá Nejsvětější svátost. Oltář je dřevěný, zdobený zlatem a stříbrem. Je k němu připevněný původní obětní stůl, který je prostřen bílým plátnem (když není sloužena mše, zakrývá červeným plátnem). Tento oltář je ozdoben po obou stranách dvěma zlatými stupňovitými svícny s bílými svíci a květinami. Za oltářem a po levé zdi hlavní lodi můžeme vidět památku na to, jak se měnila výmalba kostela. Nynější Mariánský oltář v kapli Panny Marie je dřevěný, zdobený zlatým a stříbrným dekorem. Je vyvýšený a vystupuje se k němu po dvou schůdkách. Cesta k němu vede po červeném koberci. V oltáři se za sklem nachází socha blažené Panny Marie Lurdské s růžencem v rukou. Oltářní stůl je prostřen bílým plátnem a červenou dečkou. Mariánský oltář je zaplněný květinami. Kvůli kapli byla odstraněna jižní zeď kněžiště a spojila se s ním v celek. Hlavní loď s kněžištěm od kaple Panny Marie předělují již zmiňované ozdobné pilíře. Na jednom z pilířů je umístěn velký dřevěný kříž s ukřižovaným Kristem a nápisem „INRI“ (Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum; Ježíš Nazaretský, král židovský).

Kamenná křtitelnice, která se v kostele nachází již není z památkářských důvodů používána. Uchováváním svčené vody v křtitelnici by mohlo dojít k jejímu poškození. Nyní je křestní obřad vykonáván v místech mezi kněžištěm a lavicemi, aby se ho tak všichni mohli plně účastnit. Křtitelnici připomíná kropenka u hlavního vchodu do kostela, která je kamenná a má čtvercový tvar. V ní je umístěna miska mušlovitého/ listového tvaru, ve které je svčená voda.

Kůr a původní varhany jsou stále využívány. Během rekonstrukce varhan v roce 2005, byl na nejhlubší pišťale objeven datum jejich dokončení (20.2.1898). Před varhanami je umístěné zrcadlo tak, aby varhaník viděl ze svého místa na kněze a věděl, kdy má začít hrát. Varhaník má k dispozici ovladač, na kterém zadává číslo hrané písně a lidé jej vidí na malém číselníku umístěném na sloupu mezi loďmi. Zpěváci zpívají obvykle z kůru, pokud není zrovna koncert nebo jiná mimořádná událost. Pokud hraje

kapela, je situována v místech mezi hlavní lodí a kaplí Panny Marie. Na kůru jsou také místa k sezení pro věřící. Je odtud velmi dobře vidět na kněžiště.

3.4 Volyňská farnost a její prostory ve volném čase

Farní společenství vytváří mnohé akce nejen pro sebe samé, ale i pro veřejnost. Například pravidelné Hovory o víře, kam může přijít kdokoliv a zeptat se na cokoliv. Tato setkání probíhají v Pošumavské tržnici ve Volyni. Prostor Pošumavské tržnice je neutrální, a proto je vhodný pro věřící, hledající i nevěřící a nebrání jim tak v přirozené diskusi. Farnost se také podílí na Noci kostelů, kdy se veřejnost může přijít podívat do prostorů kostela, kam by se jen tak nepodívali (například sakristie a půda kostela se zvony). Součástí bývá přednáška o historii kostela, kterou mívá na starosti vedoucí muzea Karel Skalický. Jednou za čas je pro zájemce otevírán „Alfa kurz“, který má za úkol předat základy křesťanské víry. Tento kurz se pořádá v prostorách fary, která je pro takové setkání vhodným zázemím. Účastníci kurzu se schází kolem velkého stolu ve společenské místnosti. Je zde připraveno plátno, na kterém se promítá příslušný díl (vytvořených krátkometrážních filmů) k danému setkání. Na tuto místnost navazuje kaple. K dispozici je samozřejmě sociální zařízení a pohoštění.

V kostele probíhají koncerty chrámového sboru (Schola Všech svatých; viz příloha VII.), ve kterém zpívají lidé nejen z farního společenství, ale přichází do něho i lidé z široké veřejnosti, kteří rádi zpívají. Sbornistyní je magistra Václava Veselá. Chrámový sbor zpívá z kůru, kde jsou zpěváci před varhanami seřazeni dle hlasových dispozic. Z akustického hlediska je toto umístění sboru dokonalé, ale zpěváci jsou před varhanami stísněni. Především oblíbený je vánoční koncert, který se koná pravidelně 25. prosince. Zpívá zde i dětský sbor ze Základní umělecké školy Volyně, též pod vedením stejné sbornistyně (viz příloha VII.). Během tohoto koncertu zpěváci zpívají před oltářem, jsou postaveni stupňovitě na schůdcích, které vedou k oltáři. V tomto umístění mají zpěváci více místa a po vizuální stránce to spolu s decentním nasvícením přidává na vánočním kouzlu. Mimořádný vánoční koncert proběhl 13.12.2018 a to pod vedením gospelové kapely Nobuntu ze Zimbabwe. Byl to jejich jediný koncert v České republice (viz příloha VII.). Nobuntu byli umístěni před kněžištěm. Z tohoto důvodu byla omezena viditelnost pro diváky v zadní části kostela. Toto umístění nebylo šťastně zvoleno, temperamentní zimbabwský sbor byl omezen na pohybu schody presbytáře, kostelními lavicemi a ozdobnými pilíři. V kostele jsou pravidelně pořádány večery chval, při kterých hraje kostelní kapela Heaven pop. Kapela je během chval umístěna u pilíře mezi kaplí Panny Marie a hlavní lodí. Součástí programu bývá svědectví a čtení z Písma svatého, které je čteno od ambonu a svátost smíření či přímělné modlitby, které probíhají v zadní části kostela.

Každou první neděli v měsíci je „dětská mše“, kdy hraje již zmiňovaná kapela; pan farář má kázání přizpůsobené pro děti a děti pod vedením katechetů mají připravenou scénku/ písničku, která koresponduje s evangeliem. Také pomáhají během bohoslužby s nesením obětních darů, čtením proseb a přímělných modliteb. To vše probíhá mezi kněžištěm a lavicemi pro věřící, aby vše bylo dobře vidět a slyšet. Na dětskou mši se děti připravují během výuky náboženství, která probíhá pro starší děti na faře ve společenské místnosti a pro mladší děti v prostorách základní školy v běžné učebně. Jednou měsíčně se děti z náboženství scházejí v kostele k modlitbě křížové cesty a modlitbě růžence (viz

příloha VII.). Tyto modlitby vedou děti s pomocí katechetů a rodičů. Modlitba růžence probíhá před mariánským oltářem. Toto umístění je velmi tematické. Jednou měsíčně probíhají setkávání ministrantů. Schází se na faře ve společenské místnosti, aby si popovídali a zahráli stolní fotbal nebo deskové hry. Pokud tomu počasí přeje, hrají venku míčové hry nebo probíhají jiné pohybové aktivity. Na začátku a na konci školního roku jsou pořádány táboračky na farním dvoře a farní zahradě. Na těchto táborácích se schází děti; rodiče; prarodiče a další farní příslušníci nejen z Volyně. Pokud není vhodné počasí, setkání probíhá uvnitř fary. V létě se koná týdenní farní tábor (viz příloha VII.). Během tábora jsou děti ubytovány na faře, kde se pro ně vaří a mají zde své zázemí. Náplní tábora jsou například katecheze; mše v kostele, na kterých se děti aktivně podílejí; hrají se hry; jezdí se na výlety; chodí se zpívat/ hrát divadlo do místní Léčebny dlouhodobě nemocných. V prosinci se děti na faře setkávají se sv. Mikulášem a také k vyrábění adventních věnců.

Farnost neopomíná ani dospělé. Schází se na společenstvích („spolčo“) k modlitbám, čtením, nebo obyčejnému popovídání si nad něčím dobrým, a to většinou na faře, nebo v domech farníků. Fara je k takovýmto setkáním vhodná z důvodu blízkosti kaple; kostela a velkých společenských prostorů s potřebným sociálním zázemím. Také se společenství na faře schází k žehnání vína a následné degustaci. Jednou měsíčně v odpoledních hodinách probíhají v kostele modlitby za zdraví a Boží požehnání pro děti a mládež. Dále se pro dospělé pořádají různé přednášky v prostorách kostela, fary nebo v kině, či v Pošumavské tržnici. Prostor je zvolen podle toho, na jaké téma daná přednáška je a jaké množství lidí se očekává. Dále se chodí na pěší poutě například na Dobrou vodu ve Stříteži, ke kapli sv. Václava v Malenicích a na jiná místa. Důležitou událostí pro farníky je také „Seminář života v Duchu svatém“, který účastníky posiluje v jejich duchovním životě. Účastníci se pravidelně setkávají na faře. Po absolvování semináře probíhá slavnostní obřad v kostele. Farní společenství také pomáhá spravovat kostel; faru a farní pozemky. Seká se tráva; suší se seno, které je pak poskytováno volyňským statkářům; očesávají se ovocné stromy; seká se dřevo a další potřebné práce.¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ Srov. Římskokatolická farnost Volyně [online]. [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: www.farnost-volyne.unas.cz.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit význam pojmu „liturgický prostor“ a stručně nastínit jeho vývoj v dějinách. Na základě zjištěných faktů následně popsat vývoj a současnou podobu liturgického prostoru kostela Všech svatých ve farnosti Volyně. Předem vytyčených cílů jsem se snažila dosáhnout i přes komplikace dané nedostatkem literatury (hlavně k volyňskému kostelu), časovým tlakem a nezískanému povolení k archivním materiálům. Práce je přehledná a kapitoly na sebe plynule navazují, díky tomu je toto téma dobře uchopitelné pro další bádání v dané problematice.

Pro rozšíření tohoto tématu bych doporučila návštěvu archivních fondů ve Strakonickém okresním archivu. Tam by byla pravděpodobně pod archivem volyňského děkanského úřadu a ve vikariátním archivu k nalezení farní pamětní kniha; zásadní informace s dobovými soupisy o kostelním inventáři (vybavení) a zprávy z kanonických vizitací. Aby bylo do archivu možno vstoupit a hledat v něm, je potřeba si opatřit úřední povolení od českobudějovického biskupství, které jsem bohužel nezískala. Cenné informace a zmínky staršího rázu by byly také k nalezení v pražských archivech (Velkostatek Volyně v rámci kapitulního archivu v Archivu kanceláře prezidenta republiky; řád johanitů v Národním archivu a další). Je však nutno mít paleografickou průpravu ke čtení originálních pramenů, kterou nemám.

Kostel Všech svatých, jak ho známe teď, po Druhém vatikánském koncilu, je velmi zajímavou stavbou, která se díky své dlouhé historii stala konglomerátem několika stavebních epoch. Je jisté, že kdyby bylo na místě, kde stavba stojí více prostoru, rostl by kostel dál. Jeho dosavadní velikost je však pro volyňskou farnost dostačující. Dvě kostelní lodě spolu s kůrem nabízí velké množství míst pro věřící. Díky vyvýšenému kněžišti je z míst pro věřící dobře vidět na celebraci. Dokonalému výhledu na kněžiště z jižní lodi brání ozdobné pilíře. Přes to je interiér kostela uspořádán tak, aby co nejlépe vyhovoval požadavkům Druhého vatikánského koncilu.

Liturgický prostor tohoto kostela spolu s dalšími farními objekty jsou mimo bohoslužebné úkony hojně využívány k volnočasovým aktivitám. Z tohoto důvodu vnímám farní společenství jako funkční celek, který je rozvojovým činitelem a výchovně působí napříč všemi věkovými skupinami. Díky tomu, že se zde schází společenství lidí, kostel ožívá a stává se skutečným Božím chrámem. Tyto prostory jsou pro veškeré aktivity společenství vyhovující. V blízkosti kostela je fara s kaplí; sociálním zařízením; kuchyňkou a rozsáhlým pozemkem.

Historie a vývoj volyňského kostela jsou velmi bohaté. Ale ne vše, co se týká jeho původu a vybavení, je objasněno. Zůstává zde několik nezodpovězených otázek. Jaká část kostela je ve skutečnosti nejstarší? Kdo je autorem oltářního obrazu? Kdo je v kostele pod náhrobními kameny pohřben? Snad jednoho dne na tyto i na další otázky dostaneme odpověď...

Seznam použitých zdrojů

Tištěné publikace

ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3.

AUGÉ, Matias. *Liturgia*. Praha: Paulínky, 2011. ISBN 978-80-86949-30-7.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

BIRNBAUMOVÁ, Alžběta. *Volyně, Čestice, Dobrž*. Praha: Výtvarný odbor Umělecké besedy, 1947. Bez ISBN.

BOSCO, Jan. *Můj život pro mladé: vzpomínky zakladatele salesiánů*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-247-8.

ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995. Bez ISBN.

ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa jižních Čech: milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*. České Budějovice: Veduta, 2006. ISBN 80-86829-19-7.

DAVID, Petr a SOUKUP, Vladimír. *777 kostelů, klášterů, kaplí České republiky*. Praha: Kartografie, 2002. ISBN 80-7011-708-7.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5.

DONGHI, Antonio. *Gesta a slova: úvod do symbolické mluvy liturgie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. ISBN 80-7192-008-3.

DOSTÁLEK, Jan. *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*. Hradec Králové: Družstevní tiskové podniky, 1945. Bez ISBN.

ELIADE, Mircea. *Pojednání o dějinách náboženství*. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-589-4.

ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994. ISBN 80-85795-11-6.

HLINICKÝ, Jozef a kol. *Sakrálny priestor na začátku 21. storočia*. Trnava: Trnavská univerzita, fakulta humanistiky, 2002. ISBN 80-89074-13-8.

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-132-6.

KLÍPA, Jan. *Liturgický prostor v současné architektuře*. Praha: Sít', 2009. ISBN 978-80-86040-17-2.

KOPEČEK, Pavel. *Liturgie a architektura: moderní sakrální architektura v Čechách a na Moravě*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3959-4.

KOPEČEK, Pavel. *Teologie a současná sakrální architektura*. In: *Studia Theologica*, roč. 5, č. 3. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISSN 1212-8570.

KUNETKA, František. *Eucharistie v křesťanské antice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0920-8.

NEUMITKA, Miroslav a POLANSKÝ, Zdeněk. *Volyně na starých pohlednicích*. Liberec: RK, 2014. ISBN 978-80-87100-25-7.

POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech 4 [T/Ž]*. Praha: Academia, 1982. Bez ISBN.

PODHORSKÝ, Jindřich. *Pohledy na českou minulost, život v Pošumaví a v rodném kraji Volyňském*. Strakonice: Jindřich Podhorský za spolupráce sponzorů, 1998. ISBN 80-901372-0-3.

PUTHIADAM, Ignatius. *Christian liturgy: the re-presentation of the greatest God-human story*. Mumbai: St. Pauls, 2003. ISBN 81-7109-585-2.

RICHTER, Klemens. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-140-7.

TEPLÝ, František. *Dějiny města Volyně a okolí*. Volyně: Náklady peněžních ústavů volyňských, 1933. Bez ISBN.

TOMÍŠKOVÁ, Marie a ROZEHNALOVÁ, Eva. *Církevní stavby*. Brno: Ústav územního rozvoje, 1995. ISBN 80-85124-48-3.

VLČKOVÁ, Michaela. *Kde se nebe dotýká země*. In: *Znamení víry v krajině*. Archiv autorky. Bez ISBN.

VLČKOVÁ, Michaela. *Tělo, čas a prostor v liturgii*. Praha: Malvern, 2017. ISBN 978-80-7530-103-1.

Internetové zdroje

Všeobecné pokyny k římskému misálu (editio typica tertia emendata 2008) [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <http://m.liturgie.cz/misal/igmr.htm>.

Katechismus [online]. [cit. 2018-11-27]. Dostupné z: <http://www.katechismus.cz/>.

Liturgie [online]. [cit. 2018-11-27]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/>.

Římskokatolická farnost Volyně [online]. [cit. 2018-11-17]. Dostupné z: <http://www.farnost-volyne.unas.cz/>.

Seznam příloh

Příloha I. – Fotografie volyňského muzea – Tvrz

Zdroj: Fotoarchiv autorky práce.

Příloha II. – Fotografie kaple sv. Anděla Strážce (Andělíček)

Zdroj: Fotoarchiv autorky práce.

Příloha III. – Fotografie kostela Proměnění Páně (Malsička)

Zdroj: Fotoarchiv autorky práce.

Příloha IV. – Fotografie venkovní podoby kostela Všech svatých

Zdroj: Fotoarchiv autorky práce.

Příloha V. – Fotografie interiéru kostela Všech svatých

Zdroj: Fotoarchiv autorky práce.

Příloha VI. – Fotografie náhrobních kamenů

Zdroj: Fotoarchiv autorky práce.

Příloha VII. – Fotografie z aktivit farnosti

Zdroj: Fotoarchiv autorky práce.

Seznam zkratek

CIC – Codex iuris canonici (Kanonické právo katolické církve)

IGMR – Všeobecné pokyny k Římskému misálu

P. – Páter (kněz)

SC – Sacrosanctum Concilium (Konstituce o posvátné liturgii)

Sv. – Svatý

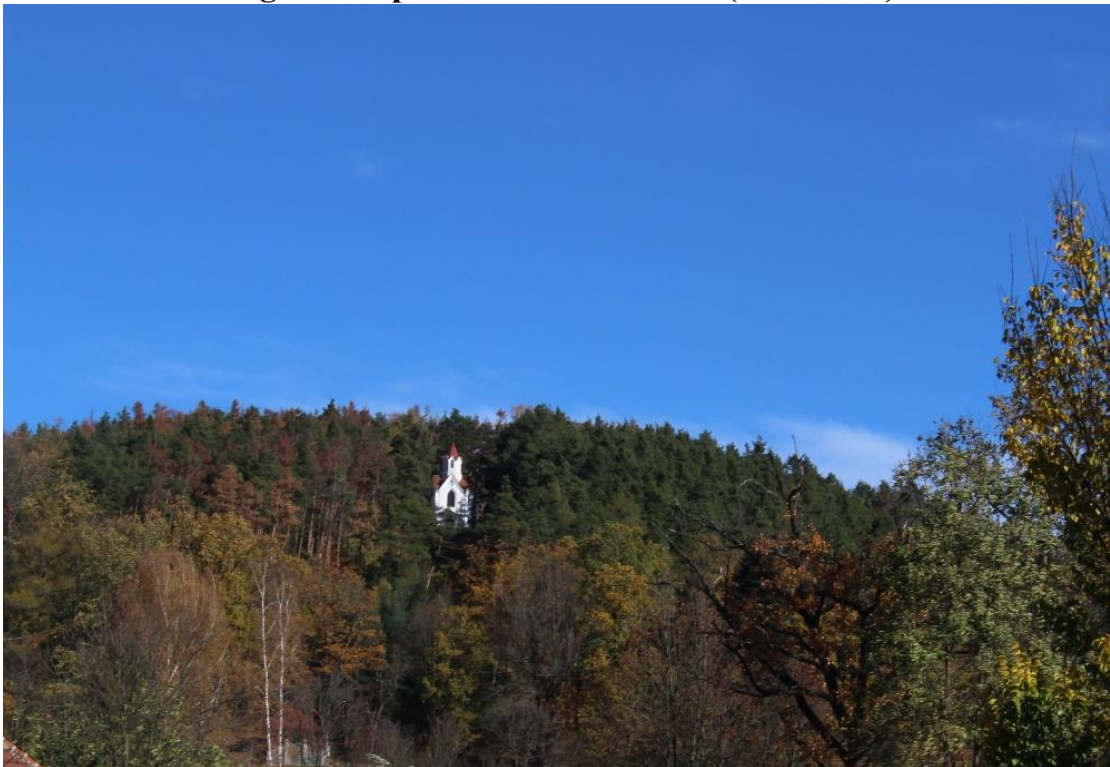
Přílohy

Příloha I. – Fotografie volyňského muzea – Tvrz

(Hlavní vstup do muzea s nádvoříčkem)

Příloha II. – Fotografie kaple sv. Anděla Strážce (Andělíček)

(Kopec Královice s kaplí sv. Anděla Strážce)

(Kaple sv. Anděla Strážce)

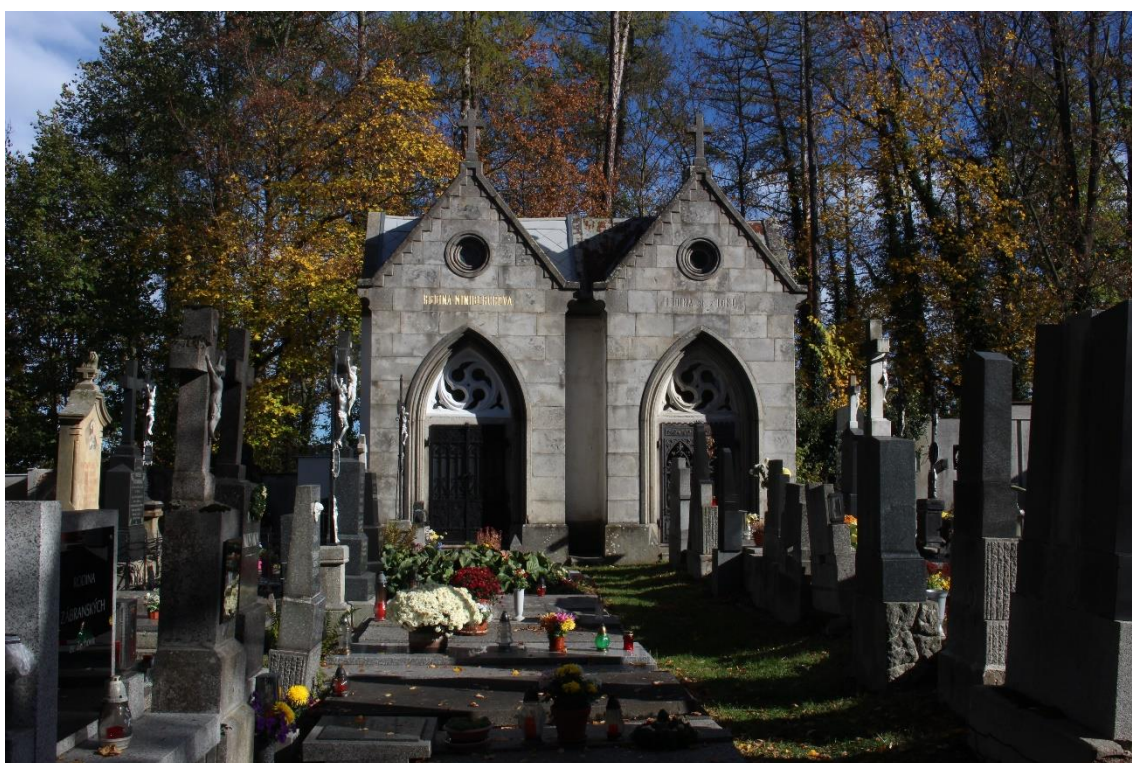
Příloha III. – Fotografie kostela Proměnění Páně (Malsička)

(Kostel Proměnění Páně)

(Kostel Proměnění Páně a Galerie Na shledanou)

(Areál hřbitova)

Příloha IV. – Fotografie venkovní podoby kostela Všetech svatých

(Pohled na kostel Všetech svatých od tvrze; hlavní loď)

(Pohled na kostel všech svatých ze schodů; Mariánská kaple)

(Pohled na kostel Všech svatých z farního dvora)

Příloha V. – Fotografie interiéru kostela Věch svatých

(Hlavní loď; oltář Věch svatých)

(Kaple Panny Marie s oltářem)

(Křtitelnice a paškál)

(Varhany)

(Křišťálový lustr)

Příloha VI. – Fotografie náhrobních kamenů

(Ušlapaný náhrobek v kostele)

(Náhrobek Duchka Čtyřkolského z Volenic)

(Náhrobek Pavla Dleska)

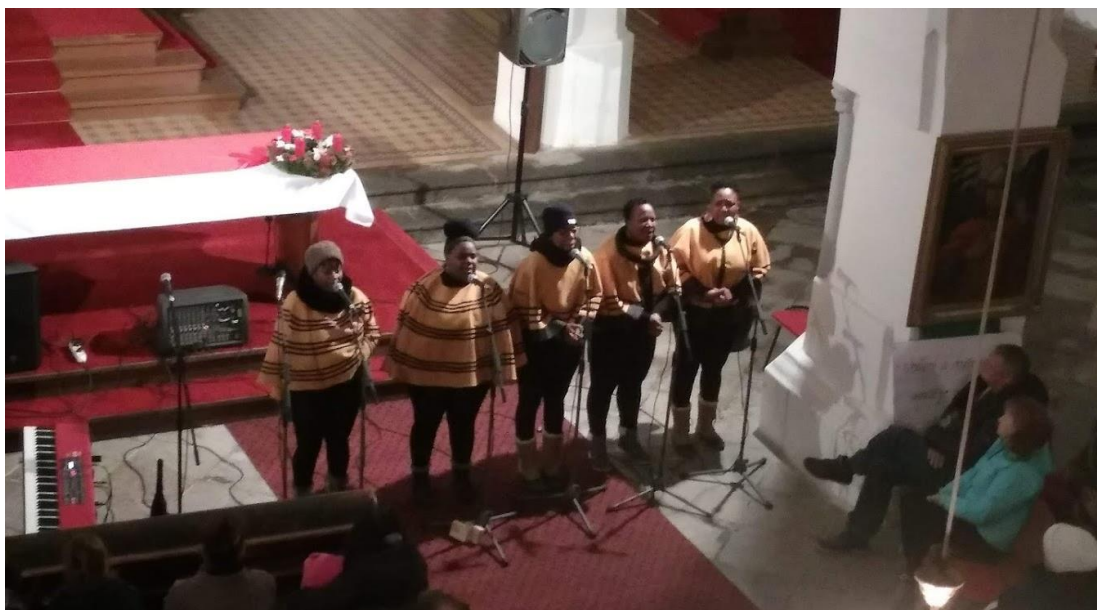
Příloha VII. – Fotografie z aktivit farnosti

(Vánoční koncert; Schola Všech svatých)

(Dětský sbor)

(Koncert Nobuntu ze Zimbabwe)

(Nobuntu ze Zimbabwe v hlavní lodi kostela)

(Děti při modlitbě růžence v kapli Panny Marie)

(Dětský tábor 2017; výlet k pramenům řeky Volyňky; kněz s partou dětí)

(Dětský tábor 2017; výlet na Dobrou vodu; skupinové foto)

Abstrakt

BALÍKOVÁ, A. *Liturgický prostor kostela Všech svatých ve farnosti Volyně*. České Budějovice 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologie. Vedoucí práce M. Vlčková.

Klíčová slova: liturgický prostor, vývoj (křesťanského, katolického) liturgického prostoru v dějinách, současná podoba liturgického prostoru kostela Všech svatých ve Volyni, farnost, historie, Volyně, kostel, aktivity, volný čas, pedagogika volného času

Práce se zabývá liturgickým prostorem kostela Všech svatých ve farnosti Volyně. Skládá se ze tří kapitol.

První kapitola objasňuje pojem „liturgický prostor“. Druhá kapitola popisuje vývoj liturgického prostoru v dějinách. Třetí kapitola představuje konkrétně liturgický prostor kostela Všech svatých ve farnosti Volyně.

Abstract

Liturgical space in the church of All Saints in parish Volyně

Keywords: liturgical space, evolution (Christian, Catholic) of liturgical space in history, the current form of liturgical space in the church of All Saints in parish Volyně, parish, history, leisure pedagogy, Volyně, church, activities, leisure

This thesis deals with the liturgical space in the church of All Saints in parish Volyně. It consists of three chapters.

The first chapter clarifies the term “liturgical space”. The second chapter describes the evolution of liturgical space in history. The third chapter presents specifically the liturgical space in the church of All Saints in parish Volyně.